ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի, ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ՄԵԿ ՏՈՒ 5 ԿՈՊ.
Թղթակցութիւնները գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5. Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւնները ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՄԱՐՏԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 9 ՌՈՒԲ.

[illegible] 1914 թ.ի [illegible] 1-ին յունվարի 1915 թ. [illegible] ռուբլին, ՁՐԻԱԲԱՐ կը ստանան հետեւեալ 2 գրքերից [illegible] ՅՈՒՇԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1865—1871 Թ.», «ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ» վէպերին:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԱՅՍՐԸ ՍԵՎԱՍՏՈՊՈԼՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
27 մարտի

ՍԵՎԱՍՏՈՊՈԼ.—Քաղաքը, գեղեցիկ զարդարված, սպասում է Նորին Մեծութիւններին և Կայսերական ամբողջ Գերդաստանին: Փողոցները լի են ժողովրդով: Տրամադրութիւնը ոգևորված է: Ծովեզրեայ տեղերը զարդարված են դրօշակներով ու կանաչով: Արքայական նաւահանգիստը ընկղմված է կանաչի մէջ: Տների պատուհաններում ցուցադրված են Նորին Մեծութիւնների լուսանկարները: Ռազմանաւերը գեղեցիկ շարվել են ծովում:

Կայսերական գնացքի գալուց երկու ժամ առաջ, նաւահանգստում ժողովվեցին պաշտօնական անձինք, աշակերտութիւնը, քաղաքի բնակիչները: Ժամը $6^1/_2$-ին հանդարտ մօտեցաւ Կայսերական գնացքը: Թագաւոր Կայսրը երաժշտախմբի ողջոյնի նուագածութեամբ դուրս գալով սալօն-վագօնից բարեհաճեց ընդունել յուշագիր զօրահրամանատարից, ժամանակաւոր գեն.-նահանգապետից, բերդապետից և քաղաքապետից: Դրանից յետոյ Կայսրը բարեհաճեց անցնել պատուաւոր պահակախմբի առաջից, բարեւելով նրան ուրա բացագանչութիւնների ու նուագածութեան մէջ: Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորովնան Գահաժառանգ Արքայազնի և Օգոստափառ Դուստրների հետ, դուրս գալով սալօն-վագօնից, բարեհաճեց մտնել Արքայական պավիլիօնը:

Նորին Մեծութեանը բաղդ ունեցան ներկայանալ պաշտօնական անձինք, զինուորական և ծովային վարչութեան պաշտօնեաները: Ապա Կայսրը բաց թողեց իր առջևից պատուաւոր պահակախմբին քայլերթով, արժանացնելով նրան Արքայական «ապրիսին»: Այնուհետև Կայսրին բաղդաւորվեցին ներկայանալ քաղաքային ինքնավարութեան և դասային հաստատութիւնների ներկայացուցիչները, քաղաքացիական մարմինների պաշտօնեաները, օտարազգի մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչները: Քաղաքագլուխը բաղդ ունեցաւ մատուցանել Կայսրին աղ ու հաց, Կայսրուհուն շքեղ ծաղկեփունջ:

Շքախմբի ուղեկցութեամբ՝ Նորին Մեծութիւնները անցան «Շտանդարտը» ժողովրդի և նաւաստիների բարձրագոչ ուրաներով:

Երեկոյեան քաղաքը հրավառված էր միլիօնաւոր էլէքտրական լոյսով ու վենզելներով: Փողոցները լեփ-լեցուն են ժողովրդով. տօնական տրամադրութիւն է, կարգ ու կանոնը օրինակելի է:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
27 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Թոյլատրված է գումարել Մոսկվայում դեկտեմբերի 18—22 երեխաների բժիշկների երկրորդ համառուսական համագումարը:

Պետերբուրգի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու կամերհէր Պրուտչենկօն նշանակվեց ժող. լուսաւորութեան մինիստրի խորհրդի անդամ՝ մնալով պալատական կոչման մէջ:

Առաջին կարգի կապիտան Իսլեամօվը նշանակվում է այն արշաւախմբի առաջնորդ, որ մեկնելու է որոնելու բեեռային ճանապարհորդ Սէդօվին և նրա ուղեկիցներին:

Մարտի 29-ին ստատս-սեկրէտար Գօրեմիկինի նախագահութեամբ գումարվում է Բարձրագոյնս հաստատված առանձին յանձնաժողովը ֆինլանդական գործերի քննութեան համար: Քննվելու են ի միջի այլոց պետական լեզուի ֆինլանդական հիմնարկութիւններից և պաշտօնական անձերից գործածելու հարցը պետական իշխանութիւնների հետ շփվելու ժամանակ, Ֆինլանդիայում կատարված յանցագործութիւնները պետական ընդհանուր օրէնքներով դատելու խնդիրը:

Ռուսաց սինօդը վաւերացրեց սինօդին կից հաստատված դպրոցական խորհրդի օրինագիծը այն միջոցների մասին, որոնք գործադրվելու են դպրոցներում՝ ժողովրդական արբեցողութեան դէմ: Այդ տեսակէտից ի միջի այլոց սաներին տեղեկութիւններ են տրվելու ալկօհօլի կործանարար գործողութիւնների մասին. դպրոցներին տրվելու են հակաալկօհօլական բովանդակութեան գրքեր և այլն:

ՍՏԱՒՐՕՊՕԼ.—Գեներալ Դաշկօվը բաժանեց մրրկից վնասվածներին Նորին Մեծութիւնների նպաստը: Այսօր գեներալը մեկնեց Ղրիմ:

ՀԵԼՍԻՆԳՖՕՐՍ.—Սէյմի բիւջէտային յանձնաժողովը միաձայն որոշեց մերժել Բարձրագոյն առաջարկութիւնը Սիրկիասարի-Միրգօլա գծի կառուցման մասին և միաձայն խօսեց յօգուտ Րաասուրի-Կիվինէէմի ուղղութեան, համաձայն սէյմի նախկին վճռի:

ԲԱԹՈՒՄ.—Բացվեց լողարանների սէզօնը:

Վախճանվեց ֆրանսիական հիւպատոս Դէլակրուան:

ՌԻԳԱ.—«Պրօվօդնիկ» գործարանի կըրկնակօշիկների բաժանմունքի և «Մոտոր» գործարանի բանուորներն արձակվեցին պաշտօններից:

ԿԵՐՉ.—Ծովային փոթորիկ է:

ԹԵՕԴՈՍԻԱ.—Ծովային փոթորիկ է:

ՕԴԵՍՍԱ.—Կալանաւորվեցին 8 աֆերիստներ, որոնք խոշոր գումարներ էին ստանում բանկերում զանազան քաղաքներում կեղծ վաւերագրերով: Կալանաւորների թւումն են և բարձրագոյն կրթութեան տէր անձինք:

Կ. ՊՈԼԻՍ.—Մասնաւոր տեղեկութիւնների համաձայն, յունական շոգենաւերով խոշոր թնդանօթներ են տարված Քիօս, Միտիլէնա և Սամօս կղզիները, ուր երիտասարդութիւնը կանչված է զինուորական վարժութիւնների:

ՎԻԵՆՆԱ.—Դուրացցօյից տեղեկացնում են, որ Կօրիցայի ապստամբները զէնքերը վայր դրին: Ապստամբութիւնը վերջնականապէս ճնշված է: Ալբանական կառավարութիւնը Կօրիցայում դրութեան տէրն է հանդիսանում:

Ռուսաց և մեծ-բրիտանական դեսպանները և ֆրանսիական հաւատարմատարը Բերխտօլդին յանձնեցին իւրաքանչիւրը առանձին նման պատասխաններ յունական նօտային:

ԿԱՀԻՐԷ.—Ռումինական գեներալ Կօանդան կատեգորիկապէս հերքում է Թիւրքաց և Աթէնքի լրագիրների այն տեղեկութիւնը, թէ իբր նրա վրա յանձնարարութիւն է դրված առ Թիւրքիան և Յունաստանը կղզիների հարցի վերաբերութեամբ: Գեներալի ասելով, բանակցութիւնները վարվում են անմիջապէս Յունաստանի և Թիւրքիայի միջև:

ՎԻԵՆՆԱ.— Պաշտօնական «Վիներ-Ցայտունգը» հրատարակել է կայսերական հրամանը, հրատարակված սահմանադրութեան 14-րդ կէտի կարգով, բօսնիական երկաթուղիների ցանցի ընդարձակման մասին, որի անհրաժեշտութիւնը զգացվում է զինուորական նկատումներով, որովհետև այլապէս արագ տեղափոխութիւնը ներկայանում է անկարելի:

«Ցայտ» լրագրում բերված է Կօշուտի կարծիքը երրեակ դաշնակցութեան մասին: Կօշուտը ներկայ կացութեան մէջ հնարաւոր է համարում լոկ գոյութիւն ունեցող դաշնակցութիւնը, սակայն Ունգարիայի ներքին զրութեան բնական աճումը մղում է երրեակ համաձայնութեան անմիջական գիրկը ունգարական ուժեղ կուսակցութեամբ:

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ.—Լրագիրները շարունակում են գրգռված տոնով խօսել ունգարացի ընդդիմադիր պատգամաւորների Պետերբուրգ գնալու մասին: Լրագիրների մեծ մասը մեղադրում է Կօրօլիին և նրա կողմնակիցներին պետական դաւաճանութեան մէջ:

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Թագաւորի անդամահատութիւնը սկսվեց առաւ. ժամը $10^1/_2$-ին և վերջացաւ կէսօրին միանգամայն աջող: Թագուհին, գահաժառանգը և պրինց Եւգենին գտնվում են ամբողջ ժամանակ հիւանդանոցում:

Թագաւորը անդամահատութիւնից յետոյ մի քանի ժամ քնեց, յետոյ զգաց ցաւեր, որ լինում է սովորաբար անդամահատութիւնից յետոյ: Տաքութիւնն է 37,7, ընդհանուր դրութիւնը բաւարար է:

ԼՕՆԴՕՆ.—Մի սուֆրաժիստուհի Բրիտանական Թանգարանում ջարդեց մի քանի ցուցադարաններ և ոչնչացրեց մի արժէքաւոր փարփօրի գաւաթ: Սուֆրաժիստուհին կալանաւորվեց:

Իրլանդացի սուֆրաժիստուհիները հրդեհել են «Օրլէնդս» կոչված հինաւուրց տունը. վնասը 12,000 ֆունտ է:

ՀՌՈՄ.—Պօստային և հեռագրատան ծառայողների ֆէդէրացիայի և սինդիկատների կօմիտէտները սօցիալիստական պատգամաւորների հետ միասին մշակեցին ընդհանուր դրութիւն, որի մէջ բերված են տնտեսական պահանջները: Դրութիւնը կը ներկայացվի պօստային մինիստրին:

Մարտի 26-ին ֆինանսների մինիստրը ընդունեց ծխախոտի մենավաճառութեան ծառայողների ֆէդէրացիայի ներկայացուցիչներին միևնոյն պահանջներով. զինուորական մինիստրն ընդունեց մինիստրութեան ծառայողների ներկայացուցիչներին, ժող. լուսաւորութեան մինիստրը իր մինիստրութեան ծառայողներին, որոնք նոյնպէս ներկայացրին տնտեսական պահանջներ:

ՏՕԿԻՕ.—Խակօդատում այրվել է 700 տուն:

Սիմօնօսէկի արագ գնացքի խորտակման ժամանակ վիրաւորվել են շատ մարդ:

Վախճանվեց այրի կայսրուհին:

ՊԱՐԻԶ.—Ֆաբրը նշանակվում է վճռաբեկ դատարանի անդամ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Պետերբուրգի Հեռագրական Գործակալութեան թղթակիցը հեռագրում է Կ. Պօլսից, որ Բ. Դուռը համաձայնեց, որպէսզի Արևելեան Անատօլիայի տեսուչներ նշանակվեն նորվէգիացի մայոր Գօֆը և բելգիացի գեներալ Դէգիսը:

—

Երևանում ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, քիւրդական շարժումը, շնորհիւ երիտասարդ-թիւրքերի ջանքերի, ուղղվում է ընդդէմ հայերի: Կայ ջարդերի լուրջ երկիւղ:

—

Քիւրդական շարժումը տարածվում է Հայաստանի կենտրոնական մասերում: Ինչպէս հաղորդվում է, քիւրդերի մի մասը բացարձակ կերպով ոտքի է ելել հայ տարրի դէմ. միւս կողմից նշաններ կան, թէ իբր քիւրդերի այսպէս ասած աւելի բանիմաց մասը իրանց եւրօպական կրթութիւն ստացած պարագլուխների առաջնորդութեամբ ապստամբվել է ուղղակի երիտասարդ-թիւրքերի ներկայ րէժիմի դէմ: Եւ այդ վերջին քիւրդերը, նոյն իսկ, մերձենում են հայերին: Եթէ արաբական շարժումը իր հերթին բռնկվի ուժեղ կերպով, երիտասարդ-թիւրքերը յիրաւի ընկնելու են անորոշ և յուսահատ դրութեան մէջ: Ու այդ դէպքում, ինչպէս ենթադրվում է, իցէ թէ նրանք չտապեն կանգնեցնելու հայկական հնարաւոր ջարդերը, որպէսզի կարողանան իրանց ամբողջ գործունէութիւնը ուղղել արաբների դէմ:

Մի խօսքով՝ Ասիական Թիւրքիայում սկսվում է հրդեհ, որին հանգցնելու համար անհրաժեշտ է դրսի ակտիվ միջամտութիւն:

—

Բիթլիսի, Վանի, Դիարբէքիրի և այլ հայկական շրջաններից հայ ազգաբնակութեան մի մասը, ինչպէս տեղեկացնում են, սկսել է գաղթել քիւրդական յուզմունքների պատճառով:

—

Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ հայոց պատրիարքարանը ամեն օր ստանում է հեռագրեր հայ ազգաբնակութեան սարսափի մասին: Այդ հեռագրերը պատրիարքը ներկայացնում է ներքին գործերի մինիստրին, որ ըստ սովորականի հանգստացնում է, թէ արդէն զօրքեր են ուղարկված յուզմունքի վայրերը:

—

Լուրերի համաձայն, զինուորական մինիստր Սուխոմլինօվը պատրաստվում է մեկնել հայկական հարցի առիթով: Մինիստրը, ըստ լուրերի, այցելելու է Բերլին, որպէս զի առնէ Գերմանիայի համաձայնութիւնը՝ գրաւելու հայկական վեց նահանգները ռուսական զօրքերով: Թէ որքան ճիշդ են այս լուրերը, մենք վերապահում ենք որևէ կարծիք յայտնելու:

—

«Новое Время»-ն առաջնորդող յօդուածում հրաժարվում է հաւատալ, թէ Թիւրքահայաստանում սկսված թիւրք զօրքերի և քիւրդերի կռիւը լուրջ է: «Քիւրդերի ատելութիւնը կորչում է, երբ թիւրքերը կը պատմեն հայկական բարենորոգումների մասին կայացրած համաձայնութիւնը, իսկ նրանց հաշտութեան համար քաւութեան նոխազ կը դառնան հայերը», — ասում է լրագիրը:

—

Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ ռուսաց դեսպանատունը համաձայնել է յանձնել Բիթլիսի հիւպատոսարանում ապաստանած քիւրդ պարագլուխներին:

ՀԱՅԵՐԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ ԵՒ ՄԵԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ*)

(Պ. Ն. Միլիւկօվի դասախօսութիւնը Մոսկվայում մարտի 16-ին)

Այսպէս, ուրեմն, կար պատմական երկու մօմենտ, երբ կարելի էր փոխել հայերի դրութիւնը. բայց դրան խանգարեցին պետութիւնների միջև եղած տարաձայնութիւնները: Այժմ մենք ապրում ենք երրորդ մօմենտում. Ռուսաստանը կրկին իր վրա է վերցրել հարցի վճռելը:

Այս անգամ արդէն Անգլիան չի խանգարում, ընդհակառակը նպաստում է, որովհետև հին թշնամական վերաբերմունքը համարեա ոչնչացել է. նրանց բարեկամութեան մասին է վկայում անդրպարսկական երկաթուղագծի նախագիծը: Սակայն այժմ դարձեալ յայտնվեց նոր հակառակորդ՝ ի դէմս Գերմանիայի: Վերջինս չէր ցանկանում, որ հանգամանքից օգտվի Ռուսաստանը և ուժեղացնի իր պրեստիժը Հայաստանում, որովհետև նա վերջերս մեծ աջողութեամբ իր տնտեսական ազդեցութիւնը զարգացնում էր Թիւրքիայում:

Մեծ պետութիւններից ամենից աւելի ուշ դուրս գալով ասպարէզ Գերմանիան գտաւ բոլոր հողերը բռնված. թէև Ֆրանսիան Աֆրիկայում նրան յանձնեց մի քանի հողեր, բայց նա այդ արեց գլխաւորապէս ի նկատի ունենալով նրանց անշահաւէտութիւնը, քանի որ մի քանի ընկերութիւններ սնանկացել էին այդտեղ: Վերջին երկիրը, որտեղ Գերմանիան կը կարողանար գտնել իր երկրագործների և արդիւնաբերութեան համար ասպարէզ, դա Մարօկկօն էր. սակայն այստեղ էլ Գերմանիան ուշացաւ: Մարօկկօյի խնդիրը միայն շնորհիւ գերմանական ազատամիտ մամուլի ջանքերին չը կարողացաւ յարուցանել եւրօպական պատերազմ: Այժմ Գերմանիայի միակ յոյսն է կազմում Միջագետքը. այստեղ է նա տեղաւորում իր գաղթականներին և տարածում իր ապրանքները. ահա այս հանգամանքներն էին, որ տուին հայկական հարցին հանգուցային բնաւորութիւն և վճռեցին նրան:

Այժմ տեսնենք, թէ ինչպէս էին վերաբերվում հայերը դէպի Երիտասարդ-Թիւրքիան:

1908 թիւը ընդհանուր ուրախութեան տարի էր. ուրախանում էին բոլոր ժողովուրդները, որովհետև յոյս ունէին, որ վերափոխված, սահմանադրական Թիւրքիան, ազատութեան, հաւասարութեան, եղբայրութեան սկզբունքները որպէս նշանաբան ունեցող սուլթանների երկիրը, վճռականապէս կը փոխի հայերի վիճակը: Հայերը մեծ մասնակցութիւն ունեցան թիւրքական յեղափոխութեան մէջ. երիտասարդ-թիւրքերի սկզբնական խորհրդակցութիւններին, որոնք տեղի ունէին Պարիզում, մասնակցում էին և օտարազգիները, ի միջի այլոց և հայերը: Նրանք կապեցին առանձին համաձայնութիւն երիտասարդ-թիւրքերի հետ 1907 թւին՝ միասին գործելու համար: Սակայն շուտով սկսվեցին տարաձայնութիւններ Պօլսում գտնվող յեղափոխականների և Պարիզի էմիգրանտների միջև. վերջիններիս պարագլուխ պրինց Սաբահ-Էդդինի կողմնակից է լայն լիբերալ րեֆօրմների և մի քանի մասերի աւտօնօմիայի, մինչդեռ Կ. Պօլսի գործիչները գտնում էին փրկութիւնը կենտրոնացման մէջ. նրանք ցանկանում էին ստեղծել մի ընդհանուր, օսմ. ազգութեան գաղափար, որը պէտք է միացնէր բոլոր ազգութիւններին ընդհանուր նպատակներով և հայրենասիրութեան զգացմունքով: Եւ, իսկապէս, սկզբում ամեն տեղ գոհ էին ազատութեան նոր րէժիմով: Սակայն Փոքր-Ասիայում հին կարգերն ունէին բազմաթիւ կողմնակիցներ. աւազակաբարոյ քիւրդերը, ապրած մինչ այդ նախնական իրաւունքի նորմաներով, չէին կարողանում հասկանալ, թէ ի՞նչպէս «րայեան» կարող է հարստանալ, վարել լաւ կեանք և թէ ինչու չի կարելի նրանից խլել այն ամենը, ինչ որ նա ունի՝ նրա կեանքը, պատիւը և ինչքը: Մինչդեռ գեաւուրից ո՛չ միայն չի կարելի խլել այս ամենը, այլ նա ունի իր պաշտպանութեան համար հայ դատաւոր, հայ պաշտօնեայ, հայ զինուոր: Նոր կարգերի դէմ եղած ոխը վարպետօրէն թաքնված էր, յարմար րօպէին դուրս գալու նպատակով:

1909 թւին հին և նոր րէժիմը վերջին անգամ չափեցին իրանց ոյժերը. Աբդուլ-Համիդը ցանկանում էր նորից վերականգնել իր արեան և կրակի վրա հիմնված իշխանութիւնը: Այս րէակցիօն շարժման հետ մեծ կապ ունէին Ադանայի անցքերը, որոնց պէտք է բաժանել երկու շրջանի. առաջին շրջանում հայերը զինված էին, և երբ սկսվեցին ընդհարումները, հայերը աջողութեամբ պաշտպանվում էին: Երեք օր տեղի ունէր իսկական պատերազմ երկու կողմերի համար էլ մեծ վնասներով:

Երկրորդ շրջանում՝ բերվեցին զօրքեր, հայերից զէնքերը առնվեցին. ահա սրանից յետոյ սկսվեց այն սոսկալի կոտորածը, որը յաւիտենական կօթող է հանդիսանում երիտասարդ թիւրքերի «սահմանադրական» րէժիմի համար:

Հետևապէս, հայերի և երիտասարդ թիւրքերի միջև կար պայմանագիր, նրանց միջև կար բարեկամութիւն. նրանք ցանկանում էին ապրել Թիւրքիայում խաղաղ կեանքով, լինելով օտարազգիներից ամենալօյալը: Բայց վերջին 2—3 տարվայ մէջ տեղի ունեցած անցքերը բոլորովին հիասթափեցրին հայերին. նրանք ամեն յոյս կորցրին ստեղծել իրանց համար տանելի կեանք Թիւրքիայում: Անբաւականութիւնն աւելի ևս մեծացաւ, երբ հրապարակի վրա դրվեց բալկանեան հարցը: Հայկական հարցի արագ վճռման նպաստեց և գեն. Սանդերսի թիւրքական զօրքի ինստրուկտոր նշանակվելը: Այժմեան զինուորական միսիան ունի բոլորովին այլ բնոյթ, քան ֆօն-Գօլց-փաշայինը. այժմ իրապէս գերմանական ազդեցութեան տակ է ոչ միայն զօրքը, այլ և կառավարութիւնը: Վերջինս կազմված լինելով բաղդախնդիր անձնաւորութիւնների մի խմբակից՝ աշխատում է պահել իր իշխանութիւնը անբաւական մասսաների վրա գերմանական անուան վախով: Այս պատճառով Ռուսաստանը, գոնէ մասամբ թուլացնելու համար գերմանական ազդեցութիւնը, եառնդով առաջ տարաւ հայկական գործը: Նախագիծը պաշտպանելիս ռուս դիպլօմատիան ղեկավարվել է հայ հասարակութեան լայն խաւերի և Կաթողիկոսի ցանկութիւններով: Մեծ պետութիւններից Ֆրանսիան միշտ պաշտպանել է ռուսական առաջարկութիւնները. Անգլիան նոյնպէս լուռ համաձայնութիւն է տուել, թէև երբեմն արտայայտում էր իր վաղեմի կասկածոտութիւնը գլխաւորապէս վախենալով իր մահմեդական հպատակների դժգոհութիւնից: Նա նոյնիսկ մի անգամ առաջարկեց յանձնել Թիւրքիային րեֆօրմների իրագործումը, բայց յետոյ, բարեբաղդաբար, հրաժարվեց այդ մտքից:

Գլխաւոր խոչընդոտ հանդիսանում էր Գերմանիան. նրա դիպլօմատիայի մէջ նկատվում էր երկու հոսանք. մէկի գլուխն էր

*) Տես «Մշակ» № 67.

[illegible]

...բագործումը անհրաժեշտ է հենց գերմանական շահերի տեսակէտից, որովհետեւ Հայաստանի արդի դրութիւնը շարունակվելու դէպքում արտաքին միջամտութիւնը և Թիւրքիայի բաժանումը անխուսափելի են, որին, ի հարկէ կը հետեւի ընդհանուր եւրոպական պատերազմը։ Պէտք է ի նկատի ունենալ և այն, որ այդ ռեֆորմները կը լինեն ոչ միայն հայերի (45,1%) համար, այլ և մահմեդականների (45,2%) և օտար քրիստոնեայ ցեղերի (0,7%)։ Պօղոս Նուպար-փաշան աւելացրեց, թէ Ռուսաստանի անպատճառ կը գրաւի Հայաստանը, մանաւանդ որ ամբողջ հայութիւնը, նոյնիսկ ծայրագոյն ձախակողմեանները անհամբեր սպասում են Ռուսաստանի այդ քայլին։ Գերմանիան ըմբռնեց, որ հարկաւոր է կայացնել այս կամ այն վճիռը. այն ժամանակ Ցիմմերմանը գիջեց, և ռեֆորմների նախագիծը, որոշ փոփոխութիւններով, անցաւ։

Որո՞նք են այդ փոփոխութիւնները։

Ռուսաստանը կամենում էր ստեղծել մի շրջան, մի ամբողջ սուլթանական ենթակայությամբ. Գերմանիան պահանջեց հայկական նահանգները բաժանել երկու շրջանի՝ երկու վարչական կազմով. վիլայէթները կազմված են որոշ պլանով, հայ տարրը արհեստականօրէն բաժանվել է թիւրքական մասսայի մէջ՝ նրա նշանակութիւնը պակասեցնելու նպատակով. ռեֆորմների իրագործելուց յետոյ սա կը վերանայ։ Բայց Թիւրքիան ստացաւ նոր զիջում. ապագայ կիսաաւտոնոմ Հայաստանի մէջ է մտցվում Տրապիզոնի վիլայէթը, որը գլխաւորապէս կազմված է մահմեդականներից։ Ռուսական նախագիծը առաջարկում էր մի ընդհանուր տեսուչ նշանակել չէզոք պետութիւնների քաղաքացիներից, վճռվեց սակայն, չը պակասեցնելու համար սուլթանի սուվերէն իրաւունքները, նշանակել երկու խորհրդականներ սուլթանից նշանակված գեն.-նահանգապետների մօտ։ Սակայն նրանց փոխադարձ յարաբերութիւնները որոշելը այնքան տարաձայնութիւններ առաջ բերեց, որ նորից վճռվեց նշանակել երկու ընդհանուր տեսուչներ չէզոք պետութիւններից։ Համաձայնութիւնը կայացաւ, և Ռուսաստանը այս տարվայ յունվարի 26-ին Բ. Դրան հետ կնքեց պայմանագիր, որը ունի ահագին նշանակութիւն, որովհետեւ Թիւրքիան պարտաւորվում է Ռուսաստանի առաջ՝ իրագործել ռեֆորմները, թէեւ վերջինս գործում է Եւրոպայի անունով։ Ռուսաստանը պիտի ներկայացնի մեծ պետութիւններին 4 թեկնածուներ, որոնցից երկուսը փոխադարձ համաձայնութեամբ կը նշանակվեն ընդհանուր տեսուչ։

Այժմ 2 բելգիացի և 2 հոլլանդացի արդէն իրանց սկզբունքային համաձայնութիւնը տուել են Ռուսաստանին. շուտով նրանց միջից կը կայանայ երկուսի ընտրութիւնը։

Հայկական շրջանների ապագայ վարչական կազմակերպութիւնը հետեւեալը պէտք է լինի։ Տեսուչները կարող են պաշտօնանկ անել բոլոր վարչական անձնաւորութիւններին, բացի նահանգապետներից. վերջինիս մասին դրանք պիտի թոյլտուութիւն խնդրեն սուլթանից, որը պարտաւոր է պատասխանել ութ օրվայ ընթացքում։ Տեսուչների ծառայութեան ժամանակն է 10 տարի, նրանք նշանակվում են նոյնպէս բոլոր մեծ պետութիւնների հաւանութեամբ։

Բոլոր պետական և դատաստանական ազդերն ու որոշումները պէտք է ունենան հայերէն թարգմանութիւն։

Դպրոցների վրա, բացի համայնական-եկեղեցական գումարներից, պիտի ծախսվեն գումարներ նաև պետական գանձարանից. հայերը վճարելու մէջ մասնակցելու են յարաբերական չափով։

Զինուորները իրանց ծառայութիւնը պիտի կատարեն հայրենիքում. պէտք եղած դէպքում տեղական զօրքերը կարող են ուղարկվել ուրիշ կողմեր միայն որոշ քանակութեամբ, միշտ պահպանելով որոշ յարաբերութիւն մնացած զօրքերի հետ։ Համիդիէ գնդերը խաղաղ ժամանակ արձակվում են. նրանց զէնքերը պահվում են զինանոցներում և վերադարձվում են միայն մօբիլիզացիայի ժամանակ։ Օրէնսդրական իշխանութիւնը պատկանում է գեմստվային հաստատութիւններին. նրանց մէջ, ռուսական նախագծի համաձայն, պէտք է մասնակցէին հայերը և մահմեդականները հաւասար չափով. սակայն այս կէտը փոփոխութիւնների ենթարկվեց. միայն Վանի և Բիթլիսի վիլայէթներում հայերը կը կազմեն կէսը, Էրզրումում մինչև առաջիկայ վիճակագրութիւնը ժամանակաւոր նոյնպէս կէսը, միւսներում համեմատական քանակութեամբ։

Ոստիկանութեան և ժանդարմերիայի մէջ հայերը մասնակցում են հաւասար չափով. սակայն հայերը կարող են տեղեր ստանալ աստիճանաբար, երբ կը բացվեն ազատ պաշտօններ։

Պայմանագրի մէջ ամենագլխաւոր կէտն է այն որոշումը, որ ընդհանուր տեսուչները իրանց գործունէութեան ընթացքում կը ստանան Կ. Պոլսի դեսպանախորհրդից ինստրուկցիաներ, որոնք պիտի լրացնեն պակաս կողմերը և վերացնեն տարաձայնութիւններ։

Այսպէս են ռուս-գերմանական նախագծի կէտերը։

Հայաստանը այժմ կարող է վերջապէս ազատ շունչ քաշել. ի հարկէ, Թիւրքիան ունի բազմաթիւ աւիթներ հարցը ձգձգելու, սակայն նա անկասկած ամէն անգամ կը զիջի դիպլօմատիայի պահանջներին։ Հայաստանի ռեֆորմները կիրագործվին, եթէ միայն արտաքին մեծ խլրտումներ չը պատահեն։

Իր զեկուցման վերջում յարգելի դասախօսը կոչ արեց հայերին հաւատալ լաւ ապագային և ամէն ջանք գործ դնել պահպանելու և զարգացնելու այն լաւ յարաբերութիւնները, որոնք այժմ ստեղծվել են հայ և ռուս ժողովուրդների միջև։

Մոսկվա Ե. Ց.

ԽԱԲՐԻԿՆԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻՑ

I

Էրզրում, 22 մարտ

Խնուսէն, Քղիէն, Դերջանէն և Էրզրումի վիլայէթի ամէն կողմերէն սրտաճմլիկ տեղեկութիւններ կը ստացուին. ամէն տեղ բռնութիւն, ամէն տեղ ծեծ, անարգանք, անխիղճ շահագործում, թալան-թալանն է, որ տեղի կունենայ։ Մի տեղ զինուորական օֆիցէր՝ է այդ ընողը, միւս տեղ ժանդարմները. մի ուրիշ տեղ աւազակները և կամ թիւրք ու քիւրդ աղաները կամ գիւղացիները, և այդ ամէնը միայն և միայն հայերուս գլխուն է, որ կը բերուի։

Ուրիշ վիլայէթներէն եկած տեղեկութիւններն ալ աւելի վրդովեցուցիչ են. այնտեղ այդ ամէնուն կուղեկցի և առեւանգում, բռնաբարում և հայասպանութիւնը...

Միխիթարական ոչինչ կայ. երեւի այսպէս կը բարեկարգուի մեր երկիրը. ըսենք՝ յիմար պիտի ըլլայ մարդ, որ թիւրքական բարեկարգութենէն աւելի բան սպասէ։

II

Էրզրում, 24 մարտ

Շաբաթ օր (մարտ 22-ին) իրիկնադէմին քաղաքիս թէ հայութիւնը և թէ թիւրքութիւնը յուզուած վիճակ մը կը ներկայացնէին։ Այդ օրը Բիթլիսէն լուր մըն էր ստացուած, թէ՝ «Քիւրդերը առաջնորդութեամբ մոլլա Սէլիմի գրաւեցին քաղաքը, վիրաւորեցին կուսակալը, սպաննեցին ոստիկանապետ Տուրախ բէյը և քաղաքացիներէն շատեր... և որ սա մասնակի մը դէպք չէ, այլ քիւրդական շարժման ազդանշանը, որ ամենուրեք պիտի բռնկի... Թընդամօթի բռնուեցաւ հայոց եկեղեցին, քանդուած է... Մանրամասնութիւնները առանձին նամակով...»։

Ասոր հետ միասին տեղւոյս քաղաքական և զինուորական իշխանութիւնք, Կ. Պոլսէն ստացուած որոշ հեռագիրներու հիման վրայ, ձեռնարկեցին որոշ կարգադրութիւններու, որոնք կասկած չեն թողուր մասնաւոր տեղեկութեան ընդհանուր գծերով ճիշդ ըլլալուն։

Անմիջապէս զինուորական իշխանութեան կարգադրութեամբ Բիթլիս ճամբուեցան 1 վաշտ հետեւակ և 2 վաշտ ձիաւոր զինուորներ։ Կառավարութիւնը փոխադրութեան միջոցներ չունենալու պատճառաւ ստիպուած էր բոլոր թէ տեղացի և թէ գրսեցի ջորեպանները բռնի ռազմամթերքի տակ քշել և այդպիսով փոխադրութիւնը հոգալ։ Ժողովուրդը հանգստացնելու համար ալ անմիջապէս պատերուն փակցնել սկսաւ պաշտօնական հեռագիրներ, ուր, ըստ թիւրքական բարի սովորութեան, ամէն ինչ գլխի վայր կը ցուցնէր. ըստ այդ պաշտօնական յայտարարութեան ալ կը հաստատուէր յարձակումը, բայց արդէն ամէն ինչ կարգի բերուած, կարգ ու կանոնը հաստատուած յայտարարելով. չէր մոռցուած յիշատակելու և այն հանգամանքը, որ քանի մը խուժներ (??) սպաննուած են և եկեղեցի մը, ուր քիւրդերն էին ապաստանած, քանդուած է թնդանօթով։

Այդ պաշտօնական հեռագիրներու արժէքները մեզ վաղուց արդէն յայտնի են... սպասենք մասնաւորին։ Իրազեկ

ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՅԿ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄԸ

Վերջին առեւնները՝ Բեռլինի դաշնագրով խոստացուած բարենորոգումներուն շուրջը առաջ եկած շարժման մէջ ամենէն ուրախալի երեւոյթը այն էր, որ հայ ժողովուրդը՝ մէկդի թողելով կուսակցական-քաղաքական, կրօնական և դասակարգային հակառակութիւնները՝ ընդհանուր ազնուութեամբ մը համակուած էր։ Միաբանութիւն մըն էր առկա, որ արժանի էր մեր ապրած պատմական վայրկեանին։ Հայ ժողովուրդը առաւ առաւ քաղաքակիրթ աշխարհին ամենէն լաւ ապացոյցը իր քաղաքական հասունութեան և կուլտուրական ունակութեան ու այսպէսով գրաւեց ընդհանուրի յարգանքն ու համակրանքը, որովհետեւ ազգային համերաշխութիւնն է և մանաւանդ անոր տեւականութիւնը, զոր մեր եւրոպացի բարեկամները և ձեռնհաս քաղաքական շրջանները անհրաժեշտ նախապայմանը կը նկատեն հայութեան խաղաղ և անվրդով զարգացման։

Ու սակայն, բարենորոգումներուն գործը տակաւին չաւարտած, հոս ու հոն արդէն ցաւալի նշաններ կը տեսնուին, որոնք անձնական պատճառներէ ծագելով հանդերձ՝ մինչև ծայր աստիճան կրնան վտանգել մեր ժողովուրդին բազմամեայ ջանքերուն և զոհողութիւններուն արդիւնքը։

Թէև մեր կոմիտէն հաստատ համոզում կը տածէ, որ թիւրիմացութեանց վրայ հիմնուած այս հակառակութիւնները ուշ կամ կանուխ տեղի պիտի տան ազգային նպատակներու և պարտականութիւններու ճըշգրիտ ըմբռնումին, և որ ոչ մէկ հայ պիտի ուզէր իր վրայ հրաւիրել յանդիմանութիւնը, իր ժողովուրդին ամենէն գեղեցիկ յոյսերը փշրած ըլլալուն համար, այնու ամենայնիւ կոմիտէս իր պարտականութիւնը կը սեպէ (եթէ առկա մինչև իսկ միայն ապագայի կարելիութիւնները կանխելու համար ըլլար)՝ իր համեստ նախազգուշացնող ձայնը բարձրացնել և բացորոշ կերպով յայտնել համոզման առջև, թէ երկպառակութիւնները ներկայ վայրկեանին ամենէն ծանր և աւերիչ հետեւանքը պիտի ունենան մեր ազգային շահերուն համար։

Բեռլինի հայկական կոմիտէ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Խ. ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Պարիզից՝ Գաբրիէլ Դանիէլբէկեանից 2 րուբլի։ Նախորդ ստացվածների հետ միասին («Մշակ» №№ 25, 49, 52) ունենք ընդամենը ստացած 77 րուբլի։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ԱՋԱԿՑԵԼ

Յաճախ մենք խօսում և գանգատվում ենք, որ հայկական միջավայրում պակասում է այս կամ այն օգտակար գործը, ձեռնարկութիւնը, հրատարակութիւնը։ Եւ սակայն, երբ հանդէս է գալիս մի անհատ, որ, տոգորված լաւ փափագներով, սկիզբն է դնում որևէ հանրօգուտ գործի և սպասում է աջակցութեան, այդտեղ մենք չենք կամենում խօսքից անցնել գործի։

Թողնենք հարիւրաւոր օրինակները։

Ես կանգ կառնեմ միայն մէկի վրա։ Այդ՝ Անտոն Մայիլեանի ձեռներէցութեամբ Բագւում հրատարակվող «Թատրոն և Երաժըշտութիւն» հանդէսի խնդիրն է։

Երեք տարի առաջ այդ համեստ երաժըշտական գործիչը ձեռնարկեց իր գեղեցիկ գործին, յուսալով, ինչպէս ինքն է գրում, թէ դպրոցների վերաբացումից յետոյ ունենալով մի քանի հարիւր դպրոցներ և նոյնքան էլ երգեցողութեան ուսուցիչներ՝ գէթ դրանցից մի մասը կը բաժանորդագրվի «Թատրոն և Երաժշտութիւն» թերթին. բացի այդ՝ Մայիլեան յոյս է ունեցել, թէ բաւական թւով հայ սիրողներ ու թատերասէրներ իրանց սրտին մօտ պիտի ընդունէին իր օրգանը։

Սակայն վարդագոյն յոյսերը յանգել են մի բանի, որ Մայիլեան իր թերթը բաժանորդագրով հրատարակել է միայն առաջին համարը, մնացած համարները նա հրատարակել է իր սեփական միջոցներով։

Պէտք է միայն զարմանալ այն տոկունութեան ու յամառ կամքին, որ ունի Մայիլեանը իր ձեռնարկած օգտակար հրատարակութիւնը շարունակելու ցանկութեան մէջ։ Որովհետեւ ինքը իր ուսուցչական չընչին ռոճիկով պարտաւորութիւն ունի նաև բազմամարդ գերդաստանի օրական պարէնը հայթայթել...

Բայց այս օրերս ստացված «Թատրոն և Երաժշտութեան» համարում Մայիլեան յայտնում է.

«Դադարեցնում ենք հայկական միակ թատերական-երաժշտական հանդէսը։

«Նիւթական ծանր հարուածը իր դատավճիռը կարդաց...»։

Միւս կողմից, ըստ երեւոյթին, ներքին պայքարից յետոյ Մայիլեան մի առանձին ազդով յայտնում է, որ զօրավիգ ունենալով մամուլի միաբերան համակրական ընդունելութիւնը, ամէն ճիգ գործադրելու է, որպէսզի հրատարակութիւնը դարձեալ շարունակվի։ Բաժանորդագրութիւնն էլ իջեցված է մինիմումի՝ 1 ր. 50 կ.։

«Թատրոն և Երաժշտութիւն» հանդէսը՝ դրել է մի օգտակար գործի սկիզբը — մատչելի դարձնել ժողովրդական լայն խաւերին թատրոնի և երաժշտութեան գաղափարը։ Մինչև այժմ տուածը անշուշտ շահեկան է այդ իմաստով։ Յուսէ ապագայում թերթը դրվի աւելի ընդարձակ ծրագրով. յամենայն դէպս նա հանդիսանում է ցանկալի ձեռնարկութիւն հայ պարբերական հրատարակութիւնների թւում։

Այսօր նա դատապարտված է ընդմիշտ փակվելու վտանգին, այն էլ Բագու կոչված ոսկու քաղաքում։

Հայի ազգային գիտակցութեան մի մասնիկը տարածվելու է նաև «Թատրոն և Երաժշտութիւն» հանդէսի վրա, և անհրաժեշտութիւն է ներկայանում քաջալերել նրա շուրջը բոլորած կամքի տէր զինուորներին։

Ժամանակն է խօսքից գործի անցնելու, ու ներկայ դէպքում հարկաւոր է նիւթական չնչին զոհաբերութիւն հանդէսին բաժանորդագրվելու և տարածելու այն շրջաններում, որոնք կարօտ են ամփոփ հասկացողութիւն ունենալ հայ թատրոնի և երաժշտութեան մասին ընդհանրապէս։

Ցանցանք կը լինի, եթէ չաջակցենք օգտակար հանդէսի յարատեւ հրատարակութեանը։ Ե.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Մի սպանութիւն

Շնող գիւղ, 23 մարտի

Սարսափելի պատկեր է ներկայացնում իրանից «Անանանց Ջաղացի» առաջից անցնող ճամբէն, որ ½ վերստ հեռաւորութեան վրա է գտնվում մեր գիւղից։ Ճամբան ներկված է արիւնով, այս ու այն կողմը թափված են ոսկորների կտորտանք, իսկ քարերի վրա երեւում են շաղված ուղեղի կտորներ... Հրացանի գնդակից ցաք ու ցրիւ եկած գանգից են թափված այդ բոլոր կտորները...

Երէկ, երեկ. ժ. մօտ 9-ին, Ա. Ազարեանը, հանդից տուն վերադառնալիս, յիշածս վայրում մթութեան մէջ դարանամուտ եղած անյայտ մարդասպանի հրացանի գնդակից ծանր կերպով վիրաւորվում է մէջքից և սարսափելի աղաղակ բարձրացնելով՝ վազում է ջաղաց և պաշտպանութիւն գտնելու նպատակով՝ ներս մտնել փորձում։ Սակայն դուռը, տարաբաղդաբար, փակ է լինում, և նա գնդակի երկրորդ մահացու հարուած ստանալով տեղնուտեղը անշնչանում է. ահա այդ երկրորդ հարուածից է նրա գանգը փշուր-փշուր եղել։ Պէտք է նկատել և այն, որ սպանված Ազարեանը իր կատարած սպանութեան համար ենթարկված էր երկու տարով բանտարկութեան և մի տարի առաջ վերջացնելով պատիժը՝ վերադարձել էր տուն։ Նա սպանել էր մեր գիւղացի Խանում Մաշինեանին։

Վերջին օրերս այս կողմերում անձրևներ են լինում, որից և բուսականութիւնը կենդանութիւն է ստանում։ Սարերը ծածկվել են ձիւնով։

Ուղարկված է ուր հարկն է մեր գիւղում մանր վարկային միութիւն հիմնելու խնդրագիրը և սպասվում է նրա հաստատութիւնը։ Բ. Մկրտումեանց

Պատգամաւորների ընտրութիւնը

Զաքաթալա, 17 մարտի

Մինչև այսօր քաղաքիս համար պատգամաւորներ ընտրվում էին իւրաքանչիւր տարի հայերն ու թուրքերը միասին՝ մէկը հայ և մէկը թուրք։ Անցեալ տարի փոխարքան հրամայել է, որ այսուհետեւ հայերն ու թուրքերը առանձին-առանձին ընտրութիւններ կատարեն, որպէսզի տեղի ունեցող թիւրիմացութիւնների առաջն առնվի։

Այդ հիման վրա անցեալ և այս տարվայ սկիզբներին հայերը հրաւիրվեցին ոստիկանատուն՝ իրանց կողմից մի պատգամաւոր և մի անձնափոխանորդ ընտրելու. առաջին ընտրութիւնը փոխարքան ինչ-ինչ նկատումներով անվաւեր համարեց և հրամայեց նորից ընտրութիւն անել։

Երէկ ձայների մեծամասնութեամբ վերընտրվեց 1914 թւի համար տեղացի հարուստ Նազար-աղէր Սահակեան, որ երկար տարիներ վարում է այդ պաշտօնը։ Այդ հանգամանքը շատերին ուրախութիւն պատճառեց։ Սօյզադէ

Համերգ ճեմարանում

Էջմիածին, 24 մարտի

Երէկ, մարտի 23-ին, ճեմարանում կայացաւ հրապարակական համերգ, որ կազմակերպել էր երաժշտ. ուսուցիչ Ա. Տէր-Յովհաննեան։ Նուրբ կատարումով աչքի էին ընկնում առանձնապէս խմբական համարները։ Կային հետաքրքրական 4-աձայն, 6-աձայն և 10-աձայն երգեր։ Երգվում էին Կոմիտաս վ.-ի, Դէ Վիլրայի և Ա. Տէր-Յովհաննեանի հեղինակութիւններից։

Առաջինի երգերից մեծ տպաւորութիւն թողին «Անձրևն եկաւ», «Գարնան գութան» 6-աձայն և «Սօնա եար» 10-աձայն երգերը։ Դէ-Վիլրայից՝ «Կիլիկիա» և «Ալագեազ» 4-աձայն. Տէր-Յովհաննեանի հեղինակութիւններից շատ գեղեցիկ էր «Մենաւոր ուռենի» խմբական թերգը։

Ջութակ նուագեց Դանկլէից (op. 89) Հայկ Պատուճեան բաւական վարպետօրէն։

Հայկական երաժշտութեան մասին դասախօսեց Ա. Տէր-Յովհաննեան ռուսերէն լեզուով։ Համերգին ներկայ էին տեղապահ Յուսիկ արքեպ., Եփրեմ եպ., Կարապետ եպ., ճեմարանի տեսուչ Բագրատ եպ. և այլ միաբաններ։

Երեւանից և շրջակայ գիւղերից եկել էին ուսուցիչներ և հետաքրքրվողներ. առհասարակ ներկայ էր ընտիր հասարակութիւն և կարգապահութիւնն օրինակելի էր։ Սարօ

Պրօֆ. Պլեշեեովի դասախօսութիւնը

Կարս, 27 մարտի

Ամսիս 26-ին տեղիս ակումբի դահլիճում Պետերբուրգի զինուորական իրաւաբանական ակադեմիայի պրօֆ. Պլէշեեովը ռուսերէն լեզուով կարդաց հայկական հարցի մասին իր դասախօսութիւնը։

Յարգելի դասախօսը պատմական փաստերով պարզաբանեց հարցի էութիւնը, ռուսական քաղաքականութիւնը Արեւելքում սկսված Մեծն Պետրոսից մինչև մեր օրերը, հակիրճ կերպով պատկերացրեց թիւրքահայերի դրութիւնը, նրանց անհուն տանջանքները թիւրքական պիրկ լծի տակ, բարենորոգումների ֆիզիքական հրամայական պահանջը և յանգեց այն բանին, որ դա բացի հայկականից նաև ռուսական հարց է, որ թիւրքական կառավարութիւնն անզօր է բարենորոգումներն իրականացնել, իսկ եւրոպական պետութիւններից միայն Ռուսաստանը կարող է լուծել այդ հարցը, որովհետեւ այդ պահանջում է նրա տնտեսական շահերը և զուտ հասարակական խիղճը, քանի որ նա չէ կարող մաների արանքով նայել տասնեակ հազարաւոր անմեղ զոհերին Թիւրքիա կոչված սպանդանոցում...

Թէև ուշ էր ծանուցված, բայց այնու ամենայնիւ կար բաւական հասարակութիւն։

Մուտքը եղաւ մօտ 120 րուբլի։

Հասարակութիւնը բուռն ծափահարութեամբ գնահատեց յարգելի դասախօսին և հեռացաւ գոհ։

Դասախօսին հրաւիրել էր երդուեալ-հաւատարմատարի օգնական պ. Զամոյեան։ Շաւարշ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

✦ Գիւղատնտեսական ընկերութիւններին նիւթապէս նպաստելու նպատակով, մանաւանդ նրանց հրատարակչական գործը ընդլայնելու համար փոխարքայի խորհուրդը Անդրկովկասի գեմստվային նախահաշիւը քննելու ժամանակ որոշել է 1915—1917 թ. թ. նպաստներ տալ 1) Ռուսական Պողաբուծ. Ընկ. Անդրկովկասի ճիւղին, Հայոց և Վրաց Գիւղատնտեսական Ընկերութիւններին 500-ական րուբ. տարեկան, 2) Կովկասի Թռչնաբուծութիւնը սիրողների և մեղուաբուծական ընկերութիւններին 200-ական ր. տարեկան և 3) Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկ. գրքեր հրատարակելու և գիւղատնտեսներ պահելու համար 1150 ր. տարեկան։

✦ Մրրկից վնասվածներին օգնող Ցանձնաժողովի Կովկասեան Ճիւղի գանձապահ պ. Ա. Միլեան ստացել է նուէր Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովից և նրա ամուսին՝ կոմսուհի Ելիզավետա Անդրէեվնայից—5000 ր.։ Ստացվել է նաև՝ 1) Թիֆլիսի Ռուս Հայրենասէր. Ընկ.-ից 15 ր., 2) Վրաստանի էկզարխից 54 ր., 3) Բագուի հասար. ակումբից 500 ր., 4) Գորոդցկօյ աւ.-քահանայից 56 ր., 5) Իշխ. Դ. Ճավճավաձէից 25 ր., 6) Թիֆլիսի կանանց 30 ր., 7) Թիֆլիսի նահ. ազնուականութիւնից 300 ր., 8) Մելիքեան ամուսիններից 200 ր.։ Ընդամենը մինչև այժմ հաւաքված է 7783 ր.։

✦ Հայոց Ազգագրական Ընկերութիւնը իրաւունք է ստացել պեղումներ կատարելու Երևանի և Գանձակի նահանգներում և այդ նպատակին յատկացնելով մի քանի հազար րուբլի՝ արշաւախմբեր է կազմակերպում։

✦ Կիրակի, մարտի 30-ին, առաւօտեան ժամը 10-ից, Ժողովրդական Տանը կը կայանայ ժողովրդական համալսարանների ընկ. անդամների ընդհանուր ժողովը՝ վերստուգիչ յանձնաժողով ընտրելու համար։

✦ Արհեստաւորների վարչութեան անդամների ժողովը որոշեց նուիրաբերութիւններ հաւաքել արհեստաւորների շրջանում՝ Ռուսաստանի հարաւում մրրկից վնասվածների օգտին։

✦ Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն լուսաւորութեան մինիստրութեանը ներկայացրել է մի ծրագիր, առաջիկայ 10-ամեակում Կովկասում բացվելիք դպրոցների մասին։ Այդ ծրագրի համաձայն՝ ենթադրվում է Կովկասի ուսումնարանական շրջանում 1915—1924 թ. թ. ընթացքում բանալ պետական հաշւով 19 արական գիմնազիա և 21 ռէալական դպրոց։

✦ Թիֆլիսի արհեստաւորաց վարչութիւնը առաջիկայ տօների պատճառով աղքատ արհեստաւորներին յատկացրել է 500 րուբլի։

✦ Նահանգապետը թոյլատրել է Ա. Գ. Մաչաբելիին Թիֆլիսում հրատարակելու հասարակական և քաղաքական մի շաբաթաթերթ ռուսերէն լեզուով «Новое Закавказье» անունով։

✦ Մարիամ Բաղդասարեան անունով մի աղքատ կին, որ ունի 5 երեխայ, գտնվում է ներկայումս ամենացաւալի նեղ դրութեան մէջ, որի համար և խնդրում է մեզ բարեգործ անձերի ուշադրութիւնը հրաւիրել իր այդօրինակ անել կացութեան վրա։ Նպաստել ցանկացողները կարող են դիմել հետեւեալ հասցէով. Նախալովկա, Բաքեանսկայա փող., տուն Ս. Միրիմանեանի։ Նըպաստը կարելի է յանձնել և «Մշակի» գրասենեակին, որ կը հասցնէ ըստ պատկանելոյն։

✦ Մարտի 27-ին, Կորգանովսկայա փող. № 26 տանը ապրող Մարիամ Բէգզադեան,

վարժուհի, յայտնեց ոստիկանութեան, որ իր աղախին Աննա Ռադիոնովայի՝ տնից հեռանալուց յետոյ նա նկատեց 80 ռ. գողութիւն։ Կասկած յայտնեց Ռադիոնովայի վրայ։

ԿՈՎԿԱՍ

Երեւանից գրում են «Кавказъ»-ին. «Մարտի 22-ին Երեւանում տեղեկութիւն ստացվեց Ալէքսանդրոպոլից, այնտեղի պրիստաւի օգնական Մսերեանցի սպանութեան և ժանդարմական ունտէր-օֆիցէր Նիկոլայեվի վիրաւորելու մասին։ Ալէքսանդրոպոլի ոստիկանութեան տուած տեղեկութիւնների համաձայն՝ մարդասպանները թաքնվել են և, ինչպէս ասվում է, դէպի Երեւան են գնացել։ Երեւանի ոստիկանութիւնը իր պաշտօնեաներից պահակներ կարգեց Նախիջեւանի, Էջմիածնի ճանապարհների վրա և Երեւանի կայարանում։ Մարտի 23-ի գիշերվայ ժամը 11-ին Երեւանի պրիստաւներից մէկը, իր օգնականի և քաղաքապահների հետ, գնաց Էջմիածնի ճանապարհի վրա հսկելու։ Դեռ քաղաքի սահմանից դուրս չեկած, նրանք նկատեցին մի կառք, որ դէպի Երեւան էր գալիս։ Պրիստաւը և նրա օգնականը, որոնց կառքում նստողները կասկածելի մարդիկ են թւում, կանգնեցնում են կառքը և նստողներին, թոյլ չըտալով ուշքի գալու, ձերբակալում են նրանց, որովհետև եղած նշաններից ճանաչում են, որ մարդասպաններ են։ Ձերբակալված են՝ Թիւրքահպատակ Արտ. Ցակոբեան, Երեւանի նահ. Ղամարլու գիւղի բնակիչ Աղ. Համբարձումեան։ Դրանք երկուսն էլ դրամաշորթներ են, որոնց՝ ոստիկանութիւնը որոնել է միշտ։ Բանից դուրս եկաւ, որ Համբարձումեանի ազդրի վրա թարմ վէրքի հետք կայ, որ նա ստացել է Ալէքսանդրոպոլում։ Խուզարկութեան ժամանակ Համբարձումեանի մօտ գտնվեց 193 րուբլի և 67 փամփուշտ, իսկ Ցակոբեանի մօտ գտնվեց 106 րուբլի և 84 փամփուշտ Մաուզէրի ատրճանակի հետ միասին։ Ցանցագործները բանտարկված են Երեւանի բանտում։ Քննութիւնը կատարում է Երեւանի ժանդարմական վարչութիւնը։

Ախալցխայի գաւառի կալուածատէր Սերվեր-բէկ Աթաբէկեան-Կօբլիանսկի միջնորդութիւն է յարուցել երկրագործութեան դեպարտամենտի առաջ, որ իրան թոյլ տվի ընթացիկ տարվայ աշնանից, իրան պատկանող Բենարա գիւղում, այգեգործական դպրոց բանալ՝ արքունական նպաստով։

Պետական խորհուրդն ընդունեց Պետ. Դումայի խմբագրութեամբ այն օրինագիծը, որով մինչև 1919 թ. յունվարի 1-ը Երեւանի նահ. Նոր-Բայազէտ քաղաքը ազատվում է ոստիկանութեան պահպանութեան ծախքերից։

«Баку»-ն հաղորդում է, որ մօտ օրերս, գրական-գեղարուեստական կրուժոկի հրաւէրով, Բագու է գալու Պետ. Դումայի անդամ և աշխատաւորական խմբակի աչքի ընկնող ներկայացուցիչ Ա. Ֆ. Կերենսկի, որը ապրիլի 1-ին, կրուժոկի մէջ դասախօսութիւն է կարդալու 4-րդ Պետ. Դումայի գործունէութեան մասին։

Պետերբուրգից Բագու է վերադարձել նաւթարդիւնաբերողների խորհրդի նախագահ Ա. Օ. Ղուկասեան։

Այս քանի օրս Բագւում Կուլտուրական Միութեան մէջ կայացել է Միութեան գեղարուեստական սեկցիայի նիստը, որտեղ որոշվել է հրատարակել «Տրդատ Թագաւորի մկրտութիւնը Գրիգոր Լուսաւորչի ձեռքով» գունաւոր պատկերը 9 գոյնով։ Բացի այդ՝ որոշվել է կազմակերպել սեփական, երգեցողութեան մշտական խումբ՝ փորձված մասնագէտի ղեկավարութեամբ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Մի խումբ հոկտեմբերեանները մշակել են Պետ. Դումային ներկայացնելու համար օրէնսդրական առաջադրութիւն Կովկասի ընդհանուր դատարանական տեղերի բարենորոգման մասին։ Այդ նախագծով քրէական գործերի նկատմամբ նահանգական դատարանի կազմի մէջ մտնում են երեք ընտրեալ ատենակալներ, որոնք ունենալու են հաւասար ձայն դատարանի անդամների հետ։ Տարաձայնութեան դէպքում ընդունվում է մեղադրվողին նպաստաւոր վճիռ։ Վճռաբեկ բողոքագիր այլևս չէ ներկայացվելու դատաստանական պալատին։ Երբ Պետ. Դումայի անդամները ստորագրում էին այդ նախագիծը, կովկասեան պատգամաւորները բողոքեցին, յայտնելով որ Կովկասին հարկաւոր է երդուեալների դատարան, ինչպէս գոյութիւն ունի ներքին նահանգներում։ Առաջադիմականները, իրանց ձախակողմեան ընկերների ազդեցութեան տակ, սկսեցին հանել իրանց ստորագրութիւնները։ Այն ժամանակ հոկտեմբերեանները հրաժարվեցին ներկայացնել իրանց առաջադրութիւնը, թողնելով կովկասեան պատգամաւորներին ներկայացնել Դումային երդուեալների դատարան մտնելու նախագիծ, որը, նրանց կարծիքով, ոչ մի շանս չունի թէ կընդունվի կառավարութիւնից և կանցնի Պետական Խորհրդով։

Մոսկվացի բարերար Շէլապուտինը լուսաւորութեան մինիստրութեանը նախագիծ ներկայացրեց իր հաշւով Մոսկվայում առանձին կանանց սեմինարիա հաստատելու արուեստական դասարաններով, խոստանալով որ մինիստրութեան համաձայնութեան դէպքում նա, համաձայն նախագծի, կը նուիրէ 1½ միլիոն րուբլի։

Ռիգայում եւ ֆաբրիկաներում գործադուլ արին 60,000 բանւոր։ Տեղի ունեցան ցոյցեր։ Տների վրա ծածանվեցին կարմիր դրօշակներ։ Կատարվեցին ձերբակալութիւններ։

Պաշտօնից անակնկալ կերպով արձակվեց Պետերբուրգի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու Պրուտչենկօն։

Պետերբուրգից անյայտացել է Կազանի համալսարանի պրօֆէսօր Մերէժկօվսկին, որ մեղադրվում է իր 5-ամեայ սանուհուն բռնաբարելու և նրան եօթ տարի շարունակ սեռական տանջանքների ենթարկելու մէջ։

Օդեսսայից հեռագրում են, որ սօխլդնիկները Զատկի առիթով եռանդով քարոզում են կոտորել հրէաներին։ Քաղաքապետը հանդստացրել է հրէայ ազգաբնակութեան, թէ նա թոյլ չի տայ անկարգութիւններ։

Ամերիկայում մեռել է ռուսաստանցի Ռօզը, որ մահից յետոյ թողել է 18 միլիոն կարողութիւն։ Ժառանգական վէճ սկսել են 27 հոգի, որոնք ապրում են Սեդլէցում։

Մոսկվայի համալսարանում դասադուլ է յայտարարված։ Ոստիկանութիւնը ցուցակագրում է դասադուլարարներին։

Մոսկվայում անյայտ մարդիկ սպանել են իր բնակարանում միլիոնատէր ծերունի կին Կուկուշկինային կողոպտման նպատակով։ Ցափշտակված գումարի քանակը յայտնի չէ։

Ցայտնի բարեգործ Շախովը 4000 ռ. նուիրեց Խարկովի կանանց բժշկական ինստիտուտի չունևոր ունկնդրուհիների օգտին։

Պետական Խորհրդի և Դումայի անդամները, որոնք յանձնաժողով են կազմել մրրկից վնասվածներին օգնելու համար, վճռեցին ապրիլի 20-ին ազնուականների ժողովարանում համերգ կազմակերպել և դիմեցին Շալեապինին խնդրելով մասնակցել համերգին։ Բայց պատգամաւորները հանդիպեցին բոլորովին անսպասելի արգելքի. Շալեապինը նրանց չընդունեց, այլ ուղարկեց նրանց մօտ ոմն Դվորիշչինին։ Երկարատև բանակցութիւններից յետոյ Շալեապինը պատասխանեց, որ ինքը, դժբաղդաբար, չէ կարող մասնակցել համերգին։ Այլ կերպ վերաբերվեցին Սաբինովը և Կայսերական թատրոնների մի քանի այլ արտիստներ։ Սրանք խոստացան պատգամաւորներին ամէն կերպ աջակցել նրանց։

Սիմֆերոպոլից մեզ գրում են. «Շուրջ մի ամիս է, ինչ տեղս էր եկած Ղրիմի Սուրբ Խաչ վանքի վանահայր Ընձակ վ.-ը։ Ինչպէս լսեցինք, արդէն 3 շաբաթ է, որ շատ ծանր հիւանդ պառկած է տեղիս Кобдуковъ-ի հիւանդանոցում։ Որքան տեղեկացանք, դրութիւնը անյուսալի է։ Վերջին օրերս արիւն է գնում բերանից, և բժիշկները արգելել են խօսել. Ընձակ վ.-ը տառապում է թոքախտով»։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

Վրաց Գիւղատն. Ընկ. վարչութիւնը որոշել է առաջիկայ ապրիլի 15-ից Մարտզոբ գիւղում կազմակերպել գիւղատնտեսական խորհրդակցութիւն, որին կից կատարվելու են նաև գիւղատնտեսական գործիքների փորձեր գիւղացիների համար։ Բացի այդ, նոյն վարչութիւնը որոշել է պարբերաբար շրջագայել գիւղերը և տեղն ու տեղը ցուցումներ տալ գիւղացիներին գիւղատնտեսութեան այլևայլ ճիւղերի մէջ կատարելագործութիւններ մտցնելու նպատակով։

Բացված է բաժանորդագրութիւն և առանձին հրատարակութիւններով տպվելու են վրաց երիտասարդ բանաստեղծներ Բուչիշվիլի, Տաբիձէի և Ախոսպիրելիի աշխատութիւնները։

«Ազրի» լրագրի առելով՝ վրաց բեմի աշխատաւոր դերասանուհի Դէսպինէ Իվանիձէն տառապում է հոգեկան հիւանդութիւնով։

Կիրակի, մարտի 23-ին, վրաց յայտնի գրող և հրապարակախօս Արչ. Ջորջաձէի մահվան տարելիցի առիթով նրա գերեզմանի վրա, որ գտնվում է Դիդուբէի եկեղեցու գաւթում, կատարվեց հոգեհանգիստ հանգուցեալի յիշատակը յարգելու եկած բազմութեան ներկայութեամբ։

Ժողովրդական համալսարանի վրաց սեկցիայի երգեցիկ օրիորդաց խումբը ամսիս 25-ին իր խմբապետ Իօս. Գոձիաշվիլիի ղեկավարութեամբ կատարեց մի փոքրիկ ճանապարհորդութիւն դէպի Կրծանիս։ Խումբը բաղկացած է 50 հոգուց և առաջիկայում տալու է մի շարք համերգներ։

Նովօրոսիսկում աշխատող մի խումբ վրացի բանւորներ իրանց բանւորական շրջանում հաւաքելով 130 ռ. ուղարկել են Քութայիս՝ վրաց «Ազրի» լրագրի խմբագրութեանը՝ նպատակ ունենալով կազմել մի խոշոր գումար, որով կարելի լինի հրատարակել ժողովրդական մատչելի այնպիսի գրքեր, որոնք բաւարարութիւն տային ժողովրդի ինքնազարգացման պահանջներին։

Լազիձէ և Ընկ. Թիֆլիսի արհեստական զովացուցիչ ջրեր պատրաստող գործարանի բանւորները, որ անցեալներում ներկայացրել էին գործարանատէրերին տնտեսական պահանջներ, արդէն բաւարարութիւն են ստացել և սկսել աշխատանքները։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ԸՆԿ. ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գրողների Ընկ. այս երեկոյթին, որ կայացաւ հինգշաբթի, մարտի 27-ին, դասախօսեց Ս. Ցարութիւնեան «Հայոց կուլտուրայի ապագայի» մասին։

Համառօտ ակնարկ ձգելով մեր անցեալ կուլտուրայի վրա, դասախօսը կանգ առաւ առանձնապէս Կովկասի հայութեան կուլտուրական զարգացման վրա։ Եւ համեմատութեան դնելով մեր անցեալը եւ ներկայի քաղաքակրթութիւնը, պ. դասախօսը նկատեց, որ 50—60-ական թւերից մինչև մեր օրերը մեծ և նշանաւոր առաջադիմութիւն է եղել մեր՝ ռուսահայերիս կուլտուրական բոլոր ասպարէզներում՝ թէ դպրոցների, թէ թատրոնի, թէ գրականութեան և լեզուի և թէ կուլտուրական հիմնարկութիւնների ու ընկերութիւնների մէջ։

Մէջ բերած վիճակագրական տեղեկութիւններով աշխատեց հաստատել դասախօսն իր ասածները։

Իրական այս նպաստաւոր (ըստ դասախօսի) տուեալների գրաւականով պ. դասախօսը լաւատես հայեացքով է նայում հայկական կուլտուրայի ապագայի վրա, որպիսի ապագան պայմանաւորված է մի շարք հանգամանքների իրականացումով, այն է՝ եթէ հայերը խմբված լինեն, եթէ հայ դպրոցների թիւը աւելանայ և այլն։

Դասախօսութիւնից յետոյ եղան վիճաբանութիւններ։ Խօսեցին Գասպարեան, առաջնորդ Գարագիւլեան, Մ. Մանուէլեան, Ա. Ղազարեան, Դ. Դեմիրճեան, Վ. Վալադեան, Գ. Վարդանեան և Շահխաթունեան։

Վերջում դասախօսը պատասխանեց բոլորին էլ։

Երեկոյթը վերջացաւ ժամը 1-ին։

Ս. Ր.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի, մարտի 26-ին, Արտիստական թատրոնում Բարատովի խումբը երկրորդ անգամ ներկայացրեց «Աշնանային տերեւներ» Սմոլոսովսկիի պիէսը։

Պիէսը ներկայացնում է մի վերին աստիճանի բնորոշ, ժամանակակից սոցիալական կեանքի պատկեր, երբ աշնանային տերևների պէս՝ ընկնում, մեռնում է նախկին կալուածատէր ազնուականութիւնը, և նրա փոխարէն երևան է գալիս մի կողմից վաշխառու գիւղացին, միւս կողմից նոյն կազմալուծվող կալուածատէր ազնուականութեան միջից ծնվող մի նոր ճիւղ՝ դեմօկրատիկ, գործնական, շահադիտական հակումներով մի տիպ։

Անզօր, կամքից զուրկ, բայց ազնիւ, անկաշառ անհետացող ազնուականութեան մի տիպ է Կոնստանտին Վարօվը (Բարատով), որը վատնել է իր ամբողջ կարողութիւնը, հասել չքաւորութեան ծայր աստիճաններին։ Մնում է միայն իր վերջին, հայրենի կալուածքը, ուր ապրում է ինքը. կալուածքը գրաւ է դրված, և որովհետև կալուածատէրը հնարաւորութիւն չունի տոկոսները վճարելու, կալուածքը պէտք է ծախվի։

Կ. Վարօվին անչափ ճնշում, սպանում է այն միտքը, որ նա պէտք է զրկվի իր հայրենի կալուածքից, ուր անցել է իր մանկութիւնը, իր երջանիկ օրերը. նա իրան մեղաւոր է համարում իր ծնողների յիշատակի առաջ, որ չը կարողացաւ պահպանել գոնէ այդ անկիւնը, բայց զուրկ կամքի ոյժից, անպատրաստ կեանքի խոչընդոտների դէմ կռուելու՝ սպասում է վերջին հարուածին, առանց որևէ բան ձեռնարկելու։

Կ. Վարօվի այդ դրութիւնից օգտվում է գիւղացի վաշխառու Լեվանովը (Բորիսով), որի հայրը եղել է Վարօվների ճորտերից մէկը, իսկ ինքը իր մանկութեան և պատանեկութեան օրերում Վարօվների տան սպասաւոր։ Նա վառված է անծայր վրէժխնդրութեամբ դէպի նախկին ճորտատէրերը, դէպի Վարօվները. չէ կարողանում մոռանալ իր անցեալը, երբ կուշտ, անհոգ Վարօվները անգին թեյով կուշտ որսի շներ էին պահում, իսկ ինքը հացի կարօտ, նրանց ծառայի, քմահաճոյքի խաղալիք էր։ Լցված վրէժխնդրութեամբ այդ վաշխառուն իրան նպատակ է դնում գնել Վարօվների հայրական կալուածքը։

Անհետացող Վարօվներին կից ապրում է մի ուրիշ կալուածատէր՝ Նիկ. Մօզգովը (Կօլօբով) իր ընտանիքով, որի տնտեսութիւնը նոյնպէս քայքայվելու վրա է, որովհետև Ն. Մօզգովը նոյն տիպի մարդ է ինչպէս և իր հարևան Վարօվը. ազնիւ, բարի, անփոյթ ապրող մի ազնուական. բայց նրա որդի Իվանը (Իւրենեվ) մի նոր տիպար է հին կալուածատէրերի ընտանիքի մէջ. նա եռանդուն է, գործնական, գահեկ, շահախնդիր։ Նա իր ձեռքն է առնում հօր քայքայվող տնտեսութիւնը։ Մօզգովի հօր մօտ է Վարօվի մի պարտամուրհակը. այդ մուրհակի գոյութեան մասին գիտէ վաշխառու Լեվանովը. և որպէս զի վերջնականապէս տապալէ իր նախկին տիրոջը, առաջարկում է Ն. Մօզգովին ծախել իրան այդ մուրհակը. Ն. Մօզգով զայրոյթով է պատասխանում այդ առաջարկութեանը։ Նա չափազանց ազնիւ է, չափազանց մեծ արիստոկրատ, որպէս զի օգտվի իր հարևանի անել դրութիւնից, ծախէ այդ մուրհակը։

Այլ կերպ էր մտածում նրա որդի Իվանը. վերջինին աջողվում է հօրից ստանալ այդ մուրհակը և ծախել իր բարեկամի հակառակորդին՝ վաշխառու Լեվանովին։

Իվանը գործնական է. նա գիտէ որ իր բարեկամը հնարաւորութիւն չունի և ոչ մի կոպէկ վճարելու, իսկ վաշխառուն այնքան շահագրգռված է, որ պատրաստ է մուրհակի արժէքը ամբողջովին վճարել, միայն թէ դրանով արագացնի իր նախկին տիրոջ վերջնական անկումը։

Իվանը ծախում է մուրհակը վաշխառուին։ Վերջինը գալիս է Վարօվի կալուածքը գրաւելու, երբ Վարօվին սիրող մի կալուածատիրուհի (Ժիխարևվա), որի տնտեսութիւնը նոյնպէս անհետանալու վրա է, որպէս զի թեթեւացնի իր սիրած տղամարդու դրութիւնը, համաձայնվում է ամուսնանալ մի հարուստ բանկիրի հետ (Էյկէ), խնդրելով իր փեսացուին գնել Վարօվի կալուածքը։

Վաշխառուն, տեսնելով որ իրան չաջողվեց հասնել իր սրտի բաղձանքին, գնել իր նախկին տիրոջ կալուածքը, յուսահատական ջանքեր է գործ դնում ուրիշ ձևով վրէժն առնելու նախկին ճորտատէրից։ Նա գալիս է ամէն բան կորցրած Վարօվի մօտ և առաջարկում վերջինին իր մօտ գործակատար մտնել ամսէնը 100 րուբլով։ Բայց երբ Վարօվը զայրացած առաջարկում է վաշխառուին հեռանալ, վերջինը սկսում է ամսավճարը աւելացնել. նա հազարներ է խոստանում իր նախկին տիրոջը, միայն թէ նրան գոնէ մի ամսով տեսնէ իր գործակատարի դերում, որ իր վրէժի ծարաւը յագեցնէ։ «Покуражиться хочу»—ասում է նախկին սպասաւորը իր տիրոջը։ Վարօվը զայրոյթով հրում, լռեցնում է վաշխառուին։ Այդ միջոցին ներս է մտնում սիրող կինը՝ կալուածատիրուհի Պաւլովան։ Վարօվը իր յուսահատութեան մէջ առաջարկում է սիրած կնոջը միասին գնալ Պետերբուրգ նոր կեանք սկսելու, նոր բաղդ որոնելու, բայց սիրող կինը վարակվել է գործնական մթնոլորտից. նա ասում է, որ աղքատութիւնը միայնակ տանելը ծանր է, իսկ միասին՝ մահ է։ Նա ուրիշ ելք է առաջարկում. նա կամուսնանայ բանկիրի հետ, Վարօվի կալուածքը կազատէ, իսկ իրանք երկուսով կը գնան Պետերբուրգ երջանկութեան մէջ ապրելու։

Ալֆոնսութիւն անելու առաջարկը սիրված կնոջ կողմից՝ խելագարութեան է հասցնում Վարօվին։ Ալֆոնսի դերում հարուստ տիկնոջ մօտ... հարուածը չափազանց մեծ է, չափազանց ծանր. «Աւելի լաւ է գնալ վաշխառու Լեւանովի մօտ գործակատար լինել,—գոչում է ծայրայեղ գրգռման աստիճանների հասած Վարօվը.—շուտով տար ինձ քեզ ծառայելու,—դիմում է նա վաշխառուին,—գնանք, քանի միտքս չեմ փոխել»,—Գոռում է Վարօվը ցնծացող վաշխառուի հետ դուրս վազելով սենեակից։

Տպաւորութիւնը չափազանց մեծ էր, [illegible] կատարեալ։ Բորիսովը վրէժառու վաշխառուի դերում այնքան բնական էր, այնքան կատարեալ, որ մենք չենք երևակայում մեզ այդ դերի աւելի լաւ կատարում։ Մեծ հմտութեամբ տարաւ իր դերը պ. Էյկէ, որը երևան եկաւ որպէս խոշոր բանկիր, օտարազգի բարոն։ Լաւ էր, մանաւանդ վերջին գործողութեան մէջ, Բարատովը, որը տուեց կամքից զուրկ, բայց մի մաքուր անձնաւորութեան, անհետացող կալուածատէր-ազնուականի տիպիկ պատկեր։ Ժիխարևան մեծ նրբութեամբ պատկերացրեց հոգեբանական վերապրումների, հակասական զգացմունքների ներքին կռիւը։ Օր. Քալանթար՝ Ն. Մօզգովի թոքախտաւոր աղջկայ դերում տուեց մի սիրող, մեղմ և թոքախտաւորներին յատուկ մելօդրամատիկական բնաւորութեան կատարեալ պատկեր։

Ս. Դ.-Բ.

Արքունական Թատրոն

Առաջիկայ ձմեռային սեզոնի համար Թիֆլիսի օպերային խմբի կազմակերպումը առանձնել է երգիչ Նուլաւսով։ Վերջինս, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի թերթերը, օպերային ընկերակցական կազմին մասնակցելու հրաւիրել է հետևեալ անձերին.

Սօպրանօ—Դէ-Վինչի, Իվօնի, Նեսաէբենկօ, Ստարոստինա, Մակսիմօվա, Տրուֆֆի։

Մեցցօ-սօպրանօ—Նեզնանովա, Կօվէլկօվա, Նանաա, Պլատօնովա։

Տենօր—Մօչարով, Զալինսկի, Բօզինսկի։

Բարիտօն—Զալեվսկի, Նիկոլսկի, Լիւբչենկօ։

Բաս—Շվէց, Նիկոլսկի, Դեմեանենկօ։

Խարակտեր պարտիաների համար—Իւչենկօվ և Վօլսկի։

Ռեժիսեօր—Դումա։

Դիրիժեօր—Տրուֆֆի և Գէսս։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 10 մարտի

Թիֆլիսի հայ թերթերից մէկում վերջերս կարդացի Պետերբուրգի հայ ուսանողութեան բիւրօյի նամակը, ուր ի միջի այլ պարտապանների յիշված է նաև իմ անունը՝ «պարտքիս» քանակի հետ միասին։

Հարկադրված եմ թէ ընթերցող հասարակութեան և թէ Պետերբուրգի հայ ուսանողութեան բիւրօյին տալ հետևեալ բացատրութիւնը։ Նախ իմ «պարտքիս» գումարի 262 ռ. մի մասն—այժմ լաւ չեմ յիշում որ մասը,—ես ստացել եմ իբրև վարձատրութիւն ուսանողական գրադարանի պահպանութեան և գրադարանապետութեան համար, որ վարել եմ 1881 և 1882 թւականներին։ Թէ ինչու այդ մասն ես մտած է իմ «պարտքիս» ընդհանուր գումարի մէջ, կարճօրէն բացատրելու համար կասեմ, որ մինչ 1883 թւականը ուսանողական գանձարանից նպաստ ստացողները պարտապաններ չէին համարվում այդ նոյն գանձարանին, որ լոկ ուսանողական փոխադարձ օգնութեան մի դրամարկղ էր՝ կազմված մեր իսկ ամսական տուրքերից և մեր ջանքերով կազմակերպած երեկոյթների հասոյթներից։ 1883 թւականին ուսանողական ժողովի որոշմամբ վճռվեց պարտաւորեցնել բոլոր այն ուսանողներին, որոնք նպաստներ էին ստացել 1883 թ. նախընթաց տարիներում, վերադարձնել ստացած նպաստները, երբ նրանք, ուսանողները, հնարաւորութիւն կունենան այդ անելու կեանքի ասպարէզը մտնելուց յետոյ։ Եւ որպէս զի ուսանողներն ապագայում չը խուսափեն ստացած նպաստ-պարտքը վճարելուց՝ որոշվեց նաև մուրհակ առնել պարտապաններից։ Ես, իբրև համակրող այդ որոշման, իմ «առատաձեռնութիւնն» այնտեղը հասցրի, որ համաձայնեցի մտցնել իմ պարտքի գումարի մէջ նաև յիշածս վարձատրութիւնը գրադարանապետութեան համար։ Սակայն այս հանգամանքն այն կարևոր նշանակութիւնը չունի, որքան երկրորդ հանգամանքը։

Դա այն է, որ ուսանողական նոյն ժողովի որոշմամբ վճռվեց միանգամայն ազատ համարել ապագայում պարտքի վճարումից այն բոլոր անձանց, որոնք կը նուիրեն իրանց ուսուցչական պաշտօնին՝ հայոց ծխական դպրոցներում։ Հայ ուսանողութիւնն այն ժամանակ թերևս աւելի մօտ էր հայկական կեանքին, քան հիմա, և լաւ գիտէր, որ արդարացի չէ ծխական դպրոցի ուսուցչի վրա որևէ պարտք դնել, այն ուսուցչի, որ չնչին ռոճիկ պիտի ստանար ու այդ չնչին ռոճիկի և ուսանողութեան օրերում ստացած նպաստների փոխարէն իր ամբողջ կեանքը պիտի դնէր հայ մատաղ սերնդի կրթութեան գործի համար։ Եթէ 1883 թւականի ուսանողական ժողովների արձանագրութիւնները մնացել են, ապա նրանց մէջ անշուշտ պիտի յիշատակված լինի այս կէտը։

Ես, որ աւելի քան 15 տարի ուսուցչական պաշտօն եմ վարել հայոց ծխական դպրոցներում և թողել եմ այդ պաշտօնը ոչ ինքնաբերաբար, այլ դպրոցների փակման պատճառով, տանելով ինձ հետ, իբրև կենսաթոշակ, մի կիսաքայքայված առողջութիւն բարոյական իրաւունք եմ համարել ինձ չը վճարել ուսանողութեանս օրերում ստացած չնչին նպաստը՝ հիմնվելով նոյնիսկ ուսանողական ժողովի որոշման վրա։

Եթէ Պետերբուրգի այժմեան հայ ուսանողութիւնը շատ լաւ գիտէ 30 տարի առաջ տուած մուրհակների հաշիւը, ապա նա պիտի իմանայ նաև 30 տարի առաջ կայացած ուսանողական ժողովների որոշումները, որոնցից մէկը իրաւունք չէր տայ նրան յիշատակելու իմ անունը այլ պարտապանների շարքում։

Ապա ես ստիպված եմ մի երկու խօսք ասել նաև իմ մօտիկ ընկեր Նիկողայոս Փիրումեանի մասին։ Նրա անունն էլ կայ ուսանողութեան պարտապանների ցանկի մէջ։ Չափազանց տարօրինակ է այդ։ Հանգուցեալ Փիրումեանը ուղիղ 30 տարի ծառայել է ուսուցչական ասպարէզում և վերջ ի վերջոյ, բառի բուն նշանակութեամբ, զոհ տուել իր կեանքն այդ գործին, թողնելով բազմաթիւ որբեր առանց ապրուստի որևէ միջոցի։ Պետերբուրգի հայ ուսանողութիւնն ահա այդ հանգուցեալին էլ է յիշեցնում իր «պարտքը»։ Թող յիշեցնէ։ Երբ ես այցելութեան գնամ նրա գերեզմանին՝ կը հաղորդեմ նրան Պետերբուրգի հայ ուսանողութեան պահանջը։

Ա. Մխիթարեան

Ց. Գ.—Խնդրում եմ այն լրագիրների խմբագրութիւններին, որոնք տպել են Պետերբուրգի հայ ուսանողութեան բիւրօյի յիշված նամակը, տպեն նաև այս իմ բացատրութիւնը։

Նոյն

—

Թիֆլիս, 18 մարտի

Խորհուրդս տեղեկութիւն ստանալով «Մշակի» № 37-ում լոյս տեսած Չիբուխլի դպրոցի թղթակցութեան մասին՝ անմիջապէս առաջարկեց Դիլիջանի իր ճիւղի վարչութեան՝ լիազօր ուղարկել տեղն ու տեղը քննելու և եղելութիւնը պարզելու։ Ինչպէս երեւում է քննութիւնից, որը կատարել է պ. Ա. Կոծինեանը, ուսուցիչը հիւանդութեան պատճառով աշակերտ-աշակերտուհիներին ծննդեան տօներին արձակելուց յետոյ գնում է Երեւան բժշկվելու, սակայն ժամանակին անկարող է լինում վերադառնալ։ Հոգաբարձութիւնը, ոչ—մի տեղեկութիւն չունենալով, դիմում է թեմի առաջնորդին և թեմ. տեսչին, յայտնելով իրողութիւնը։

Մինչև Դիլիջանի ճիւղի լիազօրի գնալը—մարտի 8-ին—ուսուցիչը դեռ յուսադրելիս է եղել, որ վերադառնալու է. սակայն վերջին պայմանաժամը լրացած լինելու պատճառով Դիլիջանի վարչութիւնը հեռագրով խնդրեց նոր ուսուցիչ ուղարկել։

Խորհուրդս անմիջապէս հրաւիրեց և ուղարկեց նոր ուսուցիչ։

Կովկ. Հայոց Բարեգ. Ընկ.
Նախագահ խորհրդի՝ Ս. Ցարութիւնեան
Քարտուղար անդամ խորհրդի՝
Ց. Շահնազարեան

—

Թիֆլիս, 24 մարտի

Կիրակի, մարտի 23-ին, Թանդյեան ս. Աստուածածին եկեղեցում կայացաւ ծխ. պատրիների ժողով և կատարվեցին ընտրութիւններ։

Ժողովը օրինական չէ կարելի համարել հետևեալ պատճառներով. 1) առաջին ժողով չը կայացրած, ոչ մի արձանագրութիւն չը կազմած, ոչ մի ծխականի հրաւէր չուղարկած, երկրորդ ժողովը, ներկայութեամբ 40 ծխականի, համարվում է օրինական, այն ինչ պահանջվում է մի-տասերորդականը ծխականների։ 2) Կանոնադրութեան հակառակ՝ կատարվել են ընտրութիւններ, երբ երկրորդ ժողովին ներկայ պիտի լինէր բոլոր ձայնատու ծխականների մի-տասերորդական մասը, այն ինչ ներկայ են եղել պահանջված թւից շատ պակաս ծխականներ։ 3) Բոլոր ծխականները հրաւէր չեն ստացել։ 4) Երեցփոխի և հոգաբարձութեան հաշիւները թէրի, թռուցիկ ձևական սխալներով

[illegible]

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻՑ

Ռանգուն, 10 փետրվարի

[illegible]

լեզուի ուսուցիչ տեղիս մի անգլիական դպրոցում, որը միմիայն կարող է մի փրկարար միջոց հանդիսանալ՝ աջակցելու մեր նոր սերունդին ինքնամոռացութեան և մայրենի լեզուի մոռացման սոսկալի վտանգից։ Ի սրտէ աջողութիւն պիտի մաղթել այդ անյետաձգելի և ազգային լեզուի վերակենդանման բարենպատակ և ազգօգուտ առաջարկութեանը։ Ցաւալի է, որ այդ անհրաժեշտ յորդորը տեղ կը գտնէ Ռանգունի և ընդհանրապէս Հնդկաստանում ապրող բոլոր հայութեան սրտում։

Մէջ ընդ մէջ երգվեցին «Մայր Արաքսի», «Լռեց ամպերը», «Զէյթունի մարշը» և «Ով դու բարեկամ» ազգ. երգերը։ Արտասանվեցին «Քաջն Վարդան», «Խաղաղութիւն ձեզ» և Խորէն-Նարպէյի «Հայաստանը»՝ (վերջինս անգլ. լեզուով)։

Հանդէսը Ռանգունում ամենաառաջինը լինելով՝ խոր տպաւորութիւն թողեց հասարակութեան վրա, և հանդիսականները հեռացան գոհ և ուրախ սրտով։

Միքայէլ Գասպարեան

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

II

«Մշակ»-ում» քանիցս գրվել է տեղիս անասելի թանկութեան, արհեստական սովի, ժողովրդի քաղցածութիւնից կոտորվելու մասին, որի միակ պատճառն էր տեղիս նահանգապետը։ Ինքը կապալով վերցրած լինելով Սեփհդարի բոլոր գիւղերը, սինդիկատ էր կազմել միւս գիւղատէրերի և կապալառուների հետ, նրանց ընկերակցութեամբ բերել տուել մի շոգեշարժ ալիւրաղաց, պայմանաւորվել բոլոր հացթուխների հետ և ի՛նչ արժէք կամենում՝ նշանակում, ի՛նչ տակառ ուզում բաց թողնում։ Այդպիսով ցորենի խալվարը բարձրացրեց մինչև 40 թումանի (ցորենի փութը 4 ր.), գարին 30—35 թումանի։ Դեռ մի կողմն ենք թողնում մսավաճառների, փայտավաճառների, ածխավաճառների հետ որոշ կոմբինացիաներով բոլոր մթերքների արժէքները քառապատկելը։ Սրանից երկու ամիս առաջ, ձմրան ամենավատ ժամանակ նոյն այդ նահանգապետը տարեց Թէհրան և, ով զարմանք, մի քանի օրվայ մէջ բոլոր մթերքների արժէքը սկսեցին նոյն աներևակայելի չափերով ընկնել, որպէս և բարձրացել էին։ Այժմ ցորենը իջել է 40 թումանից 10—12 թումանի, ածուխը՝ 20 թումանից 6—7 թումանի, այդպէս էլ միւս բոլոր մթերքները։ Ժողովրդի ուրախութեանը թէև չափ ու սահման չը կայ, բայց սարսափը նորից նրա ոսկորների մէջն է մտնում, երբ լսում է, թէ գուցէ նորից նոյն նահանգապետին պաշտօնի կոչեն։ Անցեալ օրը մի երգիծաբանական թերթի մէջ նկարված էր Ղավվինի սովալլուկ ժողովուրդը, որ իր գոհունակութիւնն էր մատուցանում Ալլահին, որ ազատեց իրանց Ղավվինի ղաղաբ (պատիժ-փորձանք) նահանգապետից. միւս կողմը նկարված էր հաստավիզ-տակառափոր նահանգապետը, որ ցուցամատով սպառնում էր, թէ՝ «Եթէ մէկ էլ ոտքս ընկնի Ղավվին, քաղաքը կաւերեմ, տեղը բոստան կը շինեմ...»։ Հաւատում ենք։

III

Պարսկաստանը վերջին 10-ամեակում թէև ամենուրեք ենթարկված էր աղմուկների, խռովութիւնների, ինտրիգաների, բայց գանձարանում և մաքսատներում տիրում էր կատարեալ խաղաղութիւն և համերաշխութիւն։ Այդ խաղաղութիւնն ու համերաշխութիւնն եւս աւելի աչքի էր ընկնում այն օրվանից, երբ բելգիացի Մորնարը կարգվեց ընդհանուր գանձապահ և կառավարիչ։ Համերաշխութիւն էր տիրում բոլոր բելգիացիների մէջ, որովհետև փառաւոր ռոճիկներն ու եկամուտներն այլ կերպ էլ չէին կարող թելադրել նրանց։ Սակայն մարդկային (մանաւանդ բելգիացու) ագահութիւնը չափ ու սահման չունի. վերջերս շատերը, նախանձելով Մորնարի բարձր դիրքին, սկսել են նրան տապալելու մտադրութիւններ անել։ Ճիշդ է, Մորնարը մի հասարակ պաշտօնեայ է եղել, մի հասարակ անկիւնի (Աստարայի) մաքսատան կառավարիչ, բայց եթէ այսօր Պարսկաստանում ամենաբարձր պաշտօնին է հասել, այդ եղել է շնորհիւ իր ընդունակութեան, եռանդուն գործունէութեան (մենք զանց ենք առնում այն հանգամանքը, որ նա հայասէր չէ, ինչպէս և բոլոր բելգիացի պաշտօնեաները)։

Ղազվին Մար.

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻՑ

Վան, 24 փետրվարի

«Մշակի» ընթերցողներն անշուշտ տեղեկացած կը լինեն այն բոյկոտի մասին, որ Թիւրքերը Անատոլուի ներքին մասերում ու Հայաստանում առաջ են բերել ընդդէմ քրիստոնեաների, որոնց թւում նաև հայերի, որպէսզի առևտրական հրապարակը խլեն նրանց ձեռքից ու պարտաւորեցնեն քրիստոնեաներին Թիւրքիայից դուրս՝ ուրիշ տեղ փնտռելու իրանց հացը։ Այդպիսի անմիտ շարժում նուազ չափով առաջ է եկել նաև Վանում. ասում ենք նուազ չափով, որովհետև Վանում իսլամ առևտրականների թիւը շատ քիչ է, իսկ մանիֆակտուրայի վաճառականներ բնաւ չը կան, նոյնպէս էլ առևտրականներ, ուստի այդ կողմից մեզ նուազ փորձանք է սպառնում գոնէ առ այժմ։

Բայց քաղաքումս էլ Թուրքերի կողմից ջանքեր են լինում առևտրական մեծ տներ հիմնել ու ոչչափ կարելի է մանր վաճառողների մի շարք կրպակներ. բանալ, որպէսզի Թիւրքերն իրանց ուզած իրերը հնարաւորութիւն ունենան ձեռք բերել իսլամներից ու կախում չունենան հայ առևտրականներից։ Կազմված է առայժմ մի ակցիոներական ընկերութիւն 5000 ոսկի դրամագլխով, որին անդամ են տեղիս մի կարգ հարուստ Թիւրքեր՝ գլխաւորութեամբ վալի Թահսին-բէյի. արդէն ասում են, որ ընկերութիւնը կազմվել է նրա յորդորանօք անցեալ ամառը, երբ առամնաբոյժ Մելքոնի սպանութեան պատճառով հայերը բոյկոտ արին իրեն բողոք և իրանց կրպակները փակեցին մի շաբաթի չափ։ Այն ժամանակը Թահսին-բէյը թէև ջանաց արտաքուստ պահել իր սառնասրտութիւնը, ասելով որ ինքը ոչ մի կարևորութիւն չի տայ հայերի այդ կերպ բողոքին, ուզեն կը բանան կրպակները, չեն ուզի՝ չեն բանայ (և յիրաւի այդպէս էլ եղաւ, մի քանի օրից յետոյ հայերը պարտաւորվեցին ինքնաբերաբար բանալ կրպակները՝ առանց ոչ մի բաւարարութիւն ստանալու). բայց այդ օրից ակցիոներական ընկերութեան գաղափարը արդէն մարմնացել էր։ Վալի Թահսին-բէյը, տեսնելով որ հայերի կողմից կրպակները փակ պահելով կեանքը դադարում է քաղաքում, մինչև անգամ կառավարութեան գործերն ու տուրքերի հաւաքումն էլ կանգ է առնում, իր մօտ է կանչում Թիւրք երևելիներ Հիլմիին, Սադըկին, Մենեպին և ուրիշներին, բացատրում նրանց այն ամօթալի դրութիւնը, որ կեանքը կենտրոնացել է հայերի ձեռքում, որ իսլամներն իրանց ամեն գնումների ու գործերի համար կարօտ են մնում հայերին, ուստի այն օրից էլ ծրագրվում է առևտրական միութիւն կազմելու ու արհեստագիտական դպրոցի գաղափարը։ Առևտրական ընկերութիւնն սկսվում է անմիջապէս, իսկ արհեստագիտական վարժարանի հիմնարկութիւն էլ արդէն լինում է անցեալ աշնան, հիմքերը բարձրանում են, իսկ վրա հասնող ձմեռվան պատճառով՝ շինութիւնը մնում է այս տարվան։

Մենք, ի հարկէ, դէմ չենք, որ Թիւրքերը և ընդհանրապէս մեր իսլամ հարևանները առաջ գնան առևտրական ասպարէզների ու արհեստների մէջ. դա կը լինի միևնոյն ժամանակ կուլտուրայի առաջադիմութիւն, և ապացոյց է, որ մեր հարևաններն էլ ձգտում են քաղաքակրթութեան. հայերը չեն վախենայ մինչև անգամ մրցութիւնից, բայց վտանգաւորն այն է լինում, երբ ջանքեր են լինում գործը դնել ազգայնական հողի վրա և, օրինակ, պատուէրներ, սպառնալիքներ են լինում իսլամներին, որ իրանց առևտուրը իսլամ առևտրականներից միայն անեն. այս կերպ մրցումը ծիծաղելի է անշուշտ, ցաւալի և միևնոյն ժամանակ՝ աղտոտ, բայց դժբաղդաբար իրականութիւն է. թէ այսօրինակ պրօպագանդը ձեռնտու է միայն Թիւրք բուրժուազիայի քսակները պարարտացնելու, անտարակուսելի է, և անշուշտ թիւրք գնող հասարակութիւնը շուտով պիտի ըմբռնէ մրցութեան ու հարստանալու այս անօրինակ տենչը. ուստի իրաւամբ սպասում ենք, որ Թիւրք բուրժուազիան իր նպատակին չը պիտի կարողանայ հասնել. վաճառականութիւնը առաջ կարող է գնալ միայն հմտութեամբ և ուղիղ մրցումով, ոչ երբէք պրօվակացիաներով ու ազգայնական նեղ ըմբռնումով։

Մարակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գերմանիան և Ռուսաստանը ներկայ քաղաքական մոմենտում.—Այս թեմայի մասին Պետերբուրգում մի զեկուցում է կարդացել Ի. Վ. Նիկանորով։ Զեկուցումից յետոյ, նրա վերաբերեալ, հաւաքված հանդիսականները հետևեալ վճիռը կայացրին։

Ընդունելով՝

ա) Որ գերմանական քաղաքականութեան հիմքում դրված է գիտակցական անհրաժեշտութիւն՝ ապահովել գերմանական տնտեսութեան և արդիւնաբերութեան համար հարկաւոր հում նիւթերի ներմուծումը, նաև իր սեփական գործարաններում պատրաստած ապրանքների արտահանութիւնն ու սրանց սպառման շուկաներ ձեռք բերելը,

բ) Որ գլխաւոր մատակարարը, դրա հետ միասին և գլխաւոր սպառողն ու շուկան Գերմանիայի համար ներկայանում է Ռուսաստանը,

գ) Որ ռուսաց արտաքին քաղաքականութիւնը հարիւր տարուց ի վեր անտես է արել ռուսական շահերը, խախտել է ռուսական շահերը յօգուտ Գերմանիայի՝ հարստացնելով նրան,

դ) Որ ներկայ մօմենտում Գերմանիայի միջազգային քաղաքականութիւնը, նրա գինումը և սպառնալիքները Ռուսաստանի վերաբերմամբ ուղղված են դէպի այն, որ Ռուսաստանին վախեցնի և ճնշի քաղաքականապէս, և պահպանելով իր նախկին դիրքն ու շահը՝ նոր առևտրական պայմանագիր կորզի նրանից, որ Ռուսաստանի համար կը լինի քայքայիչ տնտեսապէս, իսկ յետագայում կործանիչ և քաղաքականապէս.

Ժողովը ենթադրում է.

ա) Որ ռուս կառավարութեան պարտականութիւնը ներկայ մօմենտում կայանում է Գերմանիայի հետ նոր առևտրական պայմանագիր կնքելու մէջ, որպիսի պայմանագիրը պէտք է հիմնված լինի այն ամուր գիտակցութեան վրա, որ Գերմանիան տնտեսապէս կախում ունի Ռուսաստանից, և ոչ ընդհակառակը։

բ) Որ քաղաքական և հասարակական ռուսական շրջանների պարտականութիւնը կայանալու է այն եռանդուն աշխատանքի մէջ, որով կարելի լինի պարզել Գերմանիայի և Ռուսաստանի քաղաքական և տնտեսական փոխ-յարաբերութիւնների խնդիրները, որպէս զի ռուս ազգաբնակութիւնը իմանայ Ռուսաստանի և Գերմանիայի յարաբերութիւնների իսկական էութիւնը, վերջինիս պահանջները, պահանջը Ռուսաստանից և սպառնալիքների իսկական միտքը։

գ) Որ Գերմանիայի բոլոր սպառնալիքների և քաղաքական քայլերի դէմ միակ և ճշտական պատասխանը պէտք է լինի տնտեսական միջոցների ձեռք առնելը՝ գիւղատնտեսական այն մթերքների վերաբերեալ, որ Ռուսաստանը տալիս է Գերմանիային, և այն մթերքների վերաբերմամբ, որ Գերմանիան մուծում է Ռուսաստան։

դ) Որ եթէ Գերմանիան սպառնալիքներից ու վախեցնելուց անցնի իսկական ճնշումի, այն ժամանակ ողջ Ռուսաստանը, մի մարդու նման, ոտքի կը կանգնի իր տնտեսութիւնը պաշտպանելու կողոպտելուց, պաշտպանելու իր պատիւը և արժանապատւութիւնը ոտնահարումից։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ «Рѣчь»-ի ասելով, Պարիզում կալանաւորվել են ֆինանսների մինիստրի փեսայ Բէնօն և բօրսային գործիչ Բուսսօն, մեղադրվելով խոշոր գումարներ վատնելու մէջ։

◆ «Бирж. Вѣд.»-ն հաղորդում է, որ Կ. Պօլսում ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, Ներքին Արաբիայում ապստամբվել են մի քանի ցեղեր, որոնք գերել են Թիւրք պաշտօնեաներին։ Ծովեզրեայ Ջէդդա քաղաքը հրդեհված է։

◆ Օդեսսայում հեռագիր է ստացվել, որ Թիւրքիան շտապով պատերազմի է պատրաստվում Յունաստանի դէմ։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԽՆԱՄՔ ՏԱՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Նկատե՞լ էք վերջերս, արդեօք, որևէ բարելաւումն Ձեզ ծանօթ կանանց երեսի գոյնի նկատմամբ»—այս հարցով դիմեց ինձ մօտ ժամանակներս մի պարոն՝ բարձր դասակարգից։ Հազարաւոր կանայք այժմ գործադրում են ծծողական նոր մէտօդը։ Դա մի շատ հասարակ միջոց է. նրանք մօտակայ որևէ դեղատնից գնում են մօտաւորապէս 30 գրամ կլսամթունդ Դէրմօզօն Դ-ր Անտօն Մէյէրի և քսում երեսներին մի քանի վէշեր որպէս կօլդ-կրէմ։ Եւ այդ ժամանակ Դուք նկատում էք, որ նրանց երեսի մաշված գոյնը աստիճանաբար անհետանում է և երևան է գալիս նրա ներքոյ թաքնված ջահել շերտը։ Այդ պատճառով էլ երեսը թարմանում է և գեղեցկանում։ Եւ որովհետև այդ միջոցը շատ հասարակ է, էժան և նպատակին շուտ հասցնող, նա շատ համապատասխանում է գործադրել նաև ճաքճքված, կոշտ ու կարմրած ձեռքերի վերաբերմամբ։ Այս նոր մէտօդը աւելի և աւելի խոր արմատներ է գցում։

Ասում են, որ երեսը ընդմիշտ թարմ կարելի է պահել, եթէ գործադրվի վերոյիշեալ միջոցը։

Դէրմօզօնի իւրաքանչիւր արկղիկի վրա փակցված է.

«Издѣлiе Лабораторiи Доктора Антона Мейеръ». Եթէ Դ-ր Անտօն Մէյէրի անունը կրճատված է կամ խեղաթիւրված, ակնյայտ է, որ կեղծիք է կատարված։

Տեղեկութիւնների համար կարելի է դիմել՝ С.-Петербургъ, почт. ящ. 371.

(П. 37191)

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 թ.
(Գոլովին, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԱՌՈՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին ջղային և երեխայոց հիւանդութ.։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութիւն, կանանց և երեխայոց հիւ.։

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի հիւանդութ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վիրաբուժութեան և միզասեռ. հիւ.։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—33

ՁՈՒԵՐ

Թուխս դնելու համար. 12 հատն արժէ—Կօխինխինը՝ 5 ր., Բրամինը՝ 4 ր. 50 կ., Լանշանինը՝ 3 ր. 50 կ., Պլիմուտրօկին՝ 3 ր. 50 կ., Վիանդօտինը՝ 3 ր., Օրպինգտօնինը՝ 4 ր. 50 կ., Համբուրգեանինը՝ 3 ր., Իտալականինը՝ 3 ր., Մինօրկաներինը՝ 3 ր., Գուդանինը՝ 4 ր. Խօխլ. Պազուանեանինը՝ 5 ր., Բրօնզեայ հնդկահաւերինը՝ 7 ր., Պէկինեան կամ Րուանեան բադերինը՝ 5 ր., «Բէզգունի» կոչված բադերինը՝ 6 ր., «Սիլրպրիզ» հաւաքածու, որ բաղկացած է 12 հ. ձուից, որոնց թւում և թանգարժէքները,—արժէ 3 ր., 2 կօլ. 5 ր., 5 կօլ. 10 ր.։ Լրիւ երաշխաւորութիւն։ Կանխավճ. պարտադիր է։ Զանազ. տես. թռչուն. և այլ կենդանիներ։ Պատկ. կատալօգը 45 կ. վերադիր. վճ.։ Разсадникъ. Э. В. Багговута, Кегель, Эстл. губ.

(5 ապ.) (П. 32482) 2—1

ՀՐԱՒԷՐ

Հաւլաբարի Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ եկեղեցու ծխական հոգաբարձութիւնը խնդրում է նոյն եկեղեցու չափահաս ծխականներին շնորհ բերել կիրակի, մարտի 30-ին, ցերեկվայ ժամը 11-ին երկրորդ և վերջին ծխական ընդհանուր ժողովի։

Զբաղմունքի խնդիրներն են՝

1. Դպրոցի համար նոր շէնք կառուցանելու հարցը.
2. Ընթացիկ հարցեր։

Հոգաբարձութիւն
284. 2—1

ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ

ՀԻՆ դռներ, պատուհաններ, տախտակներ, աղիւս և այլն։ Դիմել՝ Сололакская № 13.

285. 2—1

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

ՅՕԳՈՒՏ „ՄՇԱԿԻ" ՖՕՆԴԻ

հետևեալ գրքերը.

1) «ՄՇԱԿ» ԵՒ ՀԱՅ ԿԻՆԸ գ. 1 ր.
2) «ՄՇԱԿԻ» ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ կազմեց Լ. Դանիէլեան » — 50 կ.
3) ՀԱՄԱԼԻ ՄԱՍԼԱՀԱԹՆԻՐԸ » — 30 կ.
4) ԿԱՅԵՆԻ ՃԱՆԿԵՐՈՒՄ, դրամա 5 գ. Ալ. Առաքելեանի » — 50 կ.
5) ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ «ՄՇԱԿԻ» («Մշակի» յօբելեանի առիթով «Տարազի» հրատարակած ալմանախ) 1 ր.
6) ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, հատոր I 1 ր.

Վերոյիշեալ հրատարակութիւններից միմի օրինակ պահանջողները ճանապարհածախս չեն վճարում։

(2) 10—10

„ԷԿՍԵԼԱՆՍ"

ԽԱՆՈՒԹ

ԱԹ. Ա. Է. ու Ա. Դ. ՅԱԿՈԲՋԱՆԵԱՆՆԵՐԻ ու ԸՆԿ.

Թիֆլիս, Գօլօվինսկի պր., տ. Մանթաշեանի, Թիֆլիսի Ժողովարանի ներքև, տէլ. 6—96.

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿԻ

ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ, ԿԱՆԱՆՑ եւ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ պատրաստի հագուստեղէն

ստացած լինելու, նոյնպէս եւ Զատիկը մօտ լինելու պատճառով,

ՄԵՆՔ ՆՇԱՆԱԿԵԼ ԵՆՔ

ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԷԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ

ԽՈՇՈՐ ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔ

Նոյնպէս ստացված են մեծ քանակութեամբ ռուսական և արտասահմանեան ընտիր կտորներ ամեն տեսակ պատուէրների համար, որ կը կատարվեն փորձված դերձակ-վարպետների հսկողութեան տակ։

Շտապփոյթ պատուէրները կատարվում են 24 ժամվայ ընթացքում։ Ապրանքների էժանութիւնը և բազմազանութիւնը խնդրում ենք ԱՆՁԱՄԲ ՍՏՈՒԳԵԼ։

ԳՆԵՐԸ ԱՌԱՆՑ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

247. 50—5 (օ.մ.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ
ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ
և
Քիւրդ-օղլու Հէքիաթը

Գինն է երկու գրքի, պօստի ծախքով միասին, 1 ր. 50 կ.։ Կարելի է մարկաներով։ Դիմել՝ Тифлисъ, книж. маг. «Гуттенбергъ». Г. И Галустяну.

(օ. մ.) 269. 3—3

ՆՐԱՆՑ, ՈՐՈՆՔ ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ ԵՆ ՅԱՐՄԱՐ ԵՒ ԷԺԱՆ ԳՆԱԼ

ԱՄԵՐԻԿԱ,

խորհուրդ ենք տալիս գնալ ՀԱՄԲՈՒՐԳ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳԾԻ շոգենաւերով։ Իւրաքանչիւր անձն, ով դիմում է մեզ, ձրիաբար ստանում է մանրամասն տեղեկութիւններ գլխաւոր գործակալութիւնից՝ С. Волффъ мл. ГАМБУРГЪ, Германiя. S. Wolff jr. HAMBURG. Glockengiesserwall 13.

P. S. Խնդրում ենք գրել մեզ ռուսերէն։

(Հ. 2.) 106. 25—15

Типографiя канцелярiи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный